

תהש תמש
TAMUZ AV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Jirí Daniček.

Bleší trh na Kikar Dizengoff v Tel Avivu se koná vždy v úterý a pátek.
(K textu na stranách 14–15.)

NOVÁ EXPOZICE V OPRAVENÉ MAISELOVĚ SYNAGOZE

V první červencový den se po více než roce opět otevřela veřejnosti Maiselova synagoga v Praze, jedna z dominant někdejšího Židovského Města. Židovské muzeum v Praze, do jehož prohlídkového okruhu synagoga patří, zde v minulých měsících provedlo náročné záchranné stavební a restaurátorské práce a připravilo novou stálou expozici.

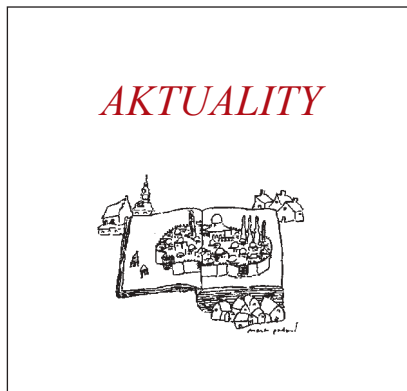
Expozice *Židé v českých zemích, 10.–18. století* staví obsahově na výstavě předchozí, tematicky obdobné. Zároveň však zapracovává nejnovější výsledky bádání a činí téma přitažlivějším moderním uspořádáním, výběrem exponátů, a především zařazením audiovizuálních a interaktivních prvků. Za povšimnutí určitě stojí několikaminutový průlet pražským Židovským Městem v jeho předasanační podobě podle Langweilova modelu Prahy. Dotykové obrazovky v expozici s bohatým obrazovým materiálem umožní návštěvníkovi vyhledávat údaje v databázích významných židovských obcí českých zemí či významných židovských osobností. Dále si návštěvník bude moci „prolistovat“ cenné hebrejské rukopisy a tisky, historické plány židovských sídlišť, detailně prohlédnout slavnostní židovský průvod z 24. dubna 1741 u příležitosti narození Josefa II. a snad jej zaujme i projekce fotografií starých českých a moravských synagog.

Expozice se snaží přehlednou a poutavou formou zprostředkovat představu o životě židovských obcí v českých zemích a jejich vztahu s okolní společností. Autory scénáře jsou PhDr. Iveta Cermanová, Ph.D., a PhDr. Alexandr Putík, architektem Ing. Arch. Hynek Fetterle.

Synagoga bude také sloužit jako auditorium pro programy komornějšího rázu. K rekonstrukci Maiselovy synagogy a nové expozici se na stránkách *Rech* brzy podrobněji vrátíme. red

POMNÍK PŘÍBRAMSKÝM ŽIDŮM

Za velké účasti příbramských občanů odhalili starosta města Příbrami Jindřich Vařeka a místopředseda Federace židovských obcí v ČR Jiří Daniček 3. června 2015 pomník židovským obětem holocaustu v Příbrami. Akt se uskutečnil za účasti významných hostů v parku Přátelství v Příbrami poblíž místa, kde stávala příbramská synagoga. Pomník byl vytvořen k připomenutí památky příbramských a březohorských Židů zavraž-

děných v nacistických koncentračních táborech a také jako připomínka příbramské synagogy zbořené v roce 1969.

Slavnosti odhalení pomníku se zúčastnila také delegace tří dam ze Spojených států amerických: Judy Mannaberg Goldmannová z kongregace Bnai Brit ze Santa Barbary v Kalifornii, kde mají židovskou

Pomník v Příbrami. Foto J. Daniček.

Tóru z Příbrami, Beverly Karpová z Ohia z kongregace Temple Shomer Emunim ve městě Sylvania ve státě Ohio, kde mají také židovskou Tóru z Československa, a Susan Fisher Boyerová z Los Angeles.

V krátkém programu vystoupil dětský sbor Jásan z místní základní školy a Příbramský městský orchestr a gymnazista Štěpán Jobek přečetl několik úryvků z deníku Jana Münze, který na příbramském gymnáziu maturoval a brzy nato zahynul v koncentračním táboře.

Na závěr slavnosti pronesl vrchní zemský rabín Karol Sidon modlitbu El male rachamim.

Zvláštní poděkování za vytvoření pomníku patří příbramskému zastupiteli Petru Karešovi, který zdarma zajistil vhodný kámen z kamenolomu Hudčice, a také akademickému sochaři Michalu

Blažkovi za návrh a vlastní provedení pomníku. ml

LEDNICKÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV

Od druhé poloviny 17. století až do nacistické perzekuce žila v Lednici poměrně početná židovská menšina, která měla svou vlastní malou čtvrť nedaleko zámku, synagogu, rituální lázeň a také hřbitov. Jediným dokladem jejich tři století trvající přítomnosti je dnes už jen židovský hřbitov ze 17. století. Náhrobky byly sice v roce 1980 zlikvidovány a pozemek byl upraven na park, ale v loňském roce se vedení lednické obce a Federace židovských obcí dohodly, že několik původních náhrobních kamenů, které se dochovaly, bude na ploše hřbitova opět vztyčeno a bude instalován informační panel, jenž připomene místním i návštěvníkům historii zdejší židovské obce i její osud.

Odhalení tohoto malého památníku za účasti představitelů obce, vrchního zemského rabína a zástupců Federace židovských obcí v ČR se uskutečnilo v pátek 19. června 2015 ve 13 hodin na lednickém židovském hřbitově v Mikulovské ulici. Na úvod přivítal přítomné starosta Lednice pan RNDr. Libor Kabát a místopředseda FŽO v ČR Jiří Daniček, o historii lednické židovské obce a jejího hřbitova promluvil Ing. Jaroslav Klenovský, závěrečnou modlitbu za zemřelé El male rachamim pronesl vrchní zemský rabín Efraim Sidon.

Osazení pomníků a informační tabule iniciovala a financovala FŽO, rozmístění pomníků navrhl a provedl sochař Michal Blažek. ml

OBSAH

- Konference a antisemitismus 3
- Sidra na tento měsíc 4–5
- Změnilo se i světlo
- rozhovor s Lukášem Přibylem 6–8
- Děti Maislovky 2015 9
- Portréty mužů s křídly 10–11
- Sionismus skrze modernu
- o výstavě díla Otte Wallishe 12–13
- Bílý domov
- Tel Aviv sto let po založení 14–15
- Jana Herrmannová: Rodné hnízdo 16–17
- Čtení, které boli
- o románu Steva Sam-Sandberga 18
- Setkání v Jeruzalémských horách 19
- Robert S. Wistrich: Antisemitismus a židovský osud 20
- Izrael: Židé z Marsu a Venuše 21
- Výběr z českých médií 22
- Kalendárium 23
- Zemřel Moše Kadišman 23
- Zprávy, kultura, inzerce 24–28

„Antisemitismus opět pozvedá svou oškli-
vou hlavu.“ „Antisemitismus je virus, kte-
rým je nakažena společnost, ale umírají na
něj Židé.“ „Je to devítihlavá saň – kolik
hlav se usekne, tolik jich znovu naroste.“

Tato klišé a povrchní přirovnání neza-
znívají jen ze strany novinářů, v poslední
době jsou slyšet i z úst mnoha politiků,
a to i takových, o kterých by se dalo před-
pokládat, že se obecným a otřepaným frá-
zím dokážou vyhnout. Především v Izraeli
se vžilo rčení o *ošklivé hlavě*, jak s neli-
bostí konstatovala i profesorka Dina Porat,
ředitelka Centra studií současné diaspor
na Telavivské univerzitě, na své
nedávné přednášce v Praze.

Faktem ale zůstává, že antise-
mitismus se stal jedním z nej-
vážnějších problémů, se kterým
se v současnosti potýká mnoho
zemí. A nejde jen – tradičně –
o státy západní a východní Ev-
ropy, znepokojivé statistiky při-
cházejí z Latinské Ameriky,
z USA i z dosud relativně bezpečné Aust-
ralie či Jižní Afriky. V Evropě je však situ-
ace nejsložitější. Pod drtvivým dopadem
nedávných teroristických útoků v Toulou-
se, v Bruselu, v Paříži a v Kodani zvažuje
mnoho Židů emigraci ze starého kontinen-
tu. Jen z Francie odešlo v posledních mě-
sících na 7 tisíc Židů. Jejich cílovou zemí
však není jen Izrael, jak by si přáli někteří
izraelské politiky a jak to ostatně lapidárně
vyjádřil premiér Netanjahu v nedávném
kontroverzním prohlášení.

Co takový fenomén způsobuje? Dá se
mu vůbec čelit, a jak? Je tzv. *nový antise-
mitismus* motivován skutečně jen politic-
kou situací na Blízkém východě? Spojuje
extrémní pravici s extrémní levicí nenávisť
k Židům? Takovéto a mnoho dalších otáz-
ek si kladli organizátoři několika konfe-
rencí, které proběhly na jaře letošního
roku na několika místech ve světě. Zastav-
me se u tří z nich.

BRUSELSKÉ KONZULTACE

Americký židovský výbor (American Je-
wish Committee - AJC) se v poslední době
etabloval i v Evropě, kde otevřel své kan-
celáře v Berlíně, Paříži a Bruselu. A právě
bruselská pobočka, známá zde pod jmé-
nem Transatlantic Institute, uspořádala ja-
kousi konzultativní schůzku k tématu anti-
semitismu jako první. Zúčastnilo se jí jen
několik desítek osobností, které působí
především ve strukturách Evropské unie.
Sešly se tu s představiteli AJC a několika
evropských židovských komunit.

„Mnoho Židů si myslí, že Evropa pro ně
již není bezpečným místem, a zvažují, zda
nemají začít nový život někde jinde. Stojí

před řešením takovéhoho srdcervoucího
dilematu opět po sedmdesáti letech a to
nesmíme připustit,“ řekla mj. v zahajova-
cím projevu Věra Jourová. „Evropa je
a zůstane různorodá v tom, jak se jedno-
livé státy staví ke konkrétním tématům, ale
nebude nikdy tolerovat ohrožení našich
společných hodnot a základních práv. To
je fundament, na kterém byla Evropa vy-
budována. Je mým posláním jakožto ev-
ropské komisařky pro spravedlnost a rov-
noprávnost, aby Evropa splnila očekávání
všech svých obyvatel, včetně židovských
komunit. Tomuto poslání se hodlám inten-

VYŘEŠÍ ANTISEMITISMUS KONFERENCE?

zivně věnovat po celou dobu svého man-
dátu.“

Výborný projev. Co v něm ale nezazně-
lo? Na lednovém fóru *Let My People Live*
se na Pražském hradě mj. sešlo dvacet osm
předsedů parlamentů. Jedním ze zásadních
témat, kterým se věnovali, byl také požada-
vek Evropského židovského kongresu na
to, aby při Evropské unii vznikl stálý úřad,
který by se zabýval projevy antisemitismu.
Po pražském zasedání, které tuto myšlenku
podpořilo, však jednání o konkrétní podobě
uvázla na mrtvém bodě. Bruselská admi-
nistrativa navíc přišla s návrhem, aby se
agenda takovéhoho úřadu rozšířila na pro-
blematiku rasismu, xenofobie a islamof-
bie. Jakkoli jsou tato témata závažná sama
o sobě, představitelé mezinárodních židov-
ských institucí nepovažují toto řešení za
šťastné a nepodporují ho. Myšlenka jmeno-
vání „židovského ombudsmana“ byla proto
prozatím odložena na pozdím, kdy by se
měla konat série seminářů a konzultací pod
záštitou předsedy Evropského parlamentu
Martina Schulze a místopředsedy Evropské
komise Franse Timmermanse.

GLOBÁLNÍ FÓRUM V JERUZALÉMĚ

Také izraelská vláda věnuje tématu antise-
mitismu ve světě velkou pozornost. Nebylo
tomu tak vždy. Ještě před nedávnem názory
některých izraelských politiků odrážely
přesvědčení, že všichni Židé mají žít pou-
ze v Izraeli a jsou-li vystaveni antisemitismu,
mohou si za to sami, mohli být už
dávno pryč. To se však změnilo počátkem
devadesátých let, kdy byl poprvé jmeno-
ván v izraelském kabinetu ministr pro

otázky diaspor. Tento post zastával mj.
rabín Michael Melchior či současný před-
seda Knesetu Juli Edelstein, v nynější vlá-
dě je tato agenda spojena s resortem, zabý-
vajícím se Jeruzalémem.

Současný nárůst antisemitických projevů
ve světě vedl před časem izraelské minis-
terstvo zahraničí k myšlence uspořádat na
toto téma pravidelné mezinárodní konfe-
rence. Ta letošní již byla pátá v pořadí
(o všech předcházejících jsme v *Rech* refero-
vali) a proběhla v polovině května pod ná-
zvem Globální fórum pro boj s antisemitismem.
Odehrávala se na stejném půdorysu,
jako konference předešlé, rapidně
se však rozrostla, v Jeruzalémě se
sešlo více než 1200 účastníků.

Jednání byla tentokrát rozděle-
na do dvanácti pracovních skupin.
Ty se zabývaly jednak regionální
situací – antisemitismu v muslimském
a arabském světě, v Latinské Americe,
v zemích bývalého Sovětského svazu a
východní Evropy, v Evropské unii a západní Evropě,
jednak tématy – antisemitismus maskova-
ný jako antisionismus, antisemitismus na
internetu a v médiích, legislativa a repre-
se, mezináboženský dialog, obrana židov-
ských tradic, antisemitismus na univerzi-
tách, role mezinárodních organizací a –
v neposlední řadě – popírání holokaustu.

Premiér Netanjahu v zahajovacím pro-
jevu v diplomatické verzi zopakoval mj.
i to, že pokud se Židé rozhodnou přesídlit
nyní do Izraele, budou vítáni s otevřenou
náručí. Práce jednotlivých sekcí konfe-
rence byla skutečně intenzivní, čemuž od-
povídala závažnost témat. Občas došlo i ke
kuriózním situacím, jako například v pra-
covní skupině, zabývající se zemími bý-
valého Sovětského svazu. Tady se do sebe
pustili židovští aktivisté, podporující sou-
časnou ukrajinskou vládu, s příznivci pre-
zidenta Putina. Co dodat?

Zastavme se však u jednoho z řečníků
z plenárních zasedání, kterými vždy denní
program vrcholil. Profesor Robert Wistrich,
uznávaný historik, politolog, a přední zna-
lec dějin antisemitismu, pronesl významný
projev (naleznete jej na straně 20 tohoto
čísla), reflektující současnou snahu o dele-
gitimizaci Izraele. Nikdo v nabitém sále ne-
tušil, že je to jeho poslední veřejné vystou-
pení. Týden po konání konference profesor
Wistrich náhle zemřel.

Vyřeší antisemitismus konference? Té-
matem a také konferencí ve Washingtonu se
budeme zabývat i v příštím čísle *Roš cho-
deš*. A pro ty nedočkavé – diskusi lze nalézt
na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=yLHCZKBwfmM>. **TOMÁŠ KRAUS**

MASEJ (4M 33–36, 13)**Prorocký hlas**

Během tří týdnů mezi 17. tamuzem a tiša be-av, kdy si připomínáme zničení Chrámů, čteme tři nejpálčivější pasáže prorocké literatury, první dvě z počátku Knihy Jeremjáš, třetí z první kapitoly Izajáše.

Proroci neměli žádnou moc. Nebyli králové ani členové královského dvora. Obvykle to nebyli ani kněží, nepatřili k žádnému náboženskému zřízení, neměli úřad, nebyli voleni. Židé je většinou neměli rádi a nejméně ze všech autora haftar k naší sidře, Jeremjáš. Toho uvěznili, ztloukli, odsoudili a málem zabili. Proroky během života málokdy oceňovali, výjimkou byl Jonáš, ale ten mluvil k Nežidům, obyvatelům Ninive. Ale slova proroků se zaznamenávala pro potomky a stala se jednou z klíčových částí Tanachu, hebrejské Bible. Proroci byli prvními společenskými kritiky a jejich poselství přetrvává dodnes. Bylo řečeno: když zemře král, jeho moc končí; když zemře prorok, jeho vliv začíná.

Na prorocích bylo zvláštní to, že nepředvídali budoucnost. Starověký svět věštců oplýval: orákuly, hadači budoucnosti, čtenáři run, šamany a dalšími. Judaismus pro ně nemá pochopení. Tóra praví: „Ať se mezi tebou nenajde, kdo by předával svého syna a dceru ohněm, vrhač losů, vykladač, hadač a čaroděj. A zaklínač a vyvolávač přízraků a vyvolávač duchů a nekromant.“ (5M 18, 10–11) Nevěří těmto praktikám, protože věří v lidskou svobodu. Budoucnost není dána. Záleží na nás a na tom, jakou cestu si vybereme. Jestliže se vyplní předpověď budoucnosti, je to úspěch; když se vyplní proctví, je to porážka. Prorok předvídá, co se stane, pokud neodvrátíme nebezpečí a nenapravíme své způsoby. On (nebo ona, neboť víme o sedmi biblických prorokyních) nepředpovídá, ale varuje.

Proroci neměli monopol na požeňování nebo proklínání lidí. To byl Bileámův talent, nikoli Izajášův nebo Jeremjášův. Judaismus má na požeňování kněze, nikoli proroky.

Proroci byli jedineční v něčem jiném. Zaprvé měli smysl pro historii. Byli první, kdo rozpoznal v dějinách Hospodina. Máme sklon vnímat čas jako danost. Čas se děje. Čas plyne. Jak se říká,

*SIDRA
PRO TENTO
MĚSÍC*

Marc Chagall: *Prorok Jeremjáš.*

čas je Boží způsob, jak dokázat, aby se vše nedělo najednou. Ale ve skutečnosti je několik možností, jak vnímat čas, a různé civilizace to činily různě.

Existuje cyklický čas: čas jako pomalé střídání období nebo jako cyklus zrození, růstu, uvadání a smrti. Cyklický čas je časem přírody. Některé stromy žijí dlouho, většina rostlin však žije krátce, vše, co žije, umírá. Přežívají rostlinné druhy, jednotlivci umírají. Kniha Kohelet obsahuje nejslavnější vyjádření cyklického času v judaismu: „Co bylo dříve, to zase bude, to, co se dělo, se bude dít. Není nic nového pod sluncem.“

Pak je lineární čas: čas jako neúprosný sled příčiny a následku. Francouzský astronom Pierre Simon de Laplace to nejlépe vyjádřil roku 1814. Pravil, že pokud znáte „všechny síly, které uvádějí v pohyb přírodu, a veškerá postavení všech prvků, z nichž se skládá příroda“, a k tomu všechny fyzikální a chemické zákony, „pak nic nebude nejisté a budoucnost bude jasná jako minulost“. Karl Marx tuto představu

aplikoval na společnost a historii, vyšla mu z toho myšlenka historické nevyhnutelnosti, která vedla k nepředstavitelnému popření osobní svobody.

Pak existuje čas jako pouhý sled událostí, mezi nimiž není žádný vztah. Toto pojetí vede k určitému druhu dějepisce, kterému razili cestu starověcí řečtí historici, Thukydides a Herodotos.

Jenže proroci vnímali čas jako arénu, v níž se hraje velké drama mezi Bohem a lidstvem, především Izraelem. Když byl Izrael věrný svému poslání, své smlouvě, tak vzkvétal. Když se zpronevěřil, upadal, prohrával a byl vyhnán do exilu. Právě tohle Jeremjáš svým současníkům neustále připomínal.

Proroci vycítili, že mezi monoteismem a morálkou existuje těsný vztah, že modlářství je nesprávné a že korumpuje. Vystupovali proti němu vši svou vášní. Boží moc považovali za druhořadou, záleželo jim na Boží spravedlnosti. Když Izrael zhřešil proti Hospodinu, zhřešil též proti svým bližním. Jeremjáš pochyboval, zda v celém Jeruzalémě žije alespoň jeden čestný člověk (Jr 5, 1).

Třetí prorocký instinkt se týkal politiky. Lépe řečeno prorocké vize, že etika je významnější než politika. V Izajášovi nebo Jeremjášovi nenajdeme skoro nic o tom, jak by se mělo vládnout v Izraeli/Judeji, místo toho se stále opakuje, že síla národa nespočívá ve vojenství nebo počtu obyvatel, ale v morálce. Jak říká Jeremjáš v haftare k naší sidře, až pozdě lidé zjistí, že falešní bohové nabízejí falešnou útěchu: „Kde jsou ti tví bohové, které sis pořídil? Jen ať tě přijdou z tvé bídy zachránit! Máš přece tolik bohů, Judo – jednoho boha na každé město!“

Jeremjáš vstoupil do dějin jako prorok zkázy, což je nespravedlivé. Byl totiž především prorok naděje: právě on řekl, že národ Izraele bude věčný jako slunce, měsíc a hvězdy (Jr 31), a když Římané obklíčili Jeruzalém, byl to on, kdo si jako veřejné gesto víry zakoupil pole, aby ukázal, že Židé se z exilu vrátí.

Proroci se od doby Druhého chrámu nevyskytují. Ale jejich pravdy stále platí. Jen tehdy, když lidé věří v Boha, zůstávají věrni i jeden druhému. Jen tehdy, když chápou, že existuje síla vyšší než oni sami, jsou schopni stávat se lepšími.

(Z komentářů rabína
Jonathana Sackse vybrala a přeložila
Alice Marxová.)

TŘI TÝDNY SMUTKU

Vstupujeme do nejsmutnějšího období roku, tři týdnů mezi půsty na 17. tamuz a 9. av. Dne 17. tamuzu zbořili Římané (a před nimi Babyloňané) hradby Jeruzaléma. Pak padl i Chrám. Když chceme pochopit jeho zkázu, rabíni nás často odkazují na pojem *sinat chinam*, neodůvodněnou nenávist. Nebyl to určitě jediný důvod, ale nutí nás k zamyšlení.

Když římsí vojáci Jeruzalém obklíčili, ve městě bylo ještě dost zásob, aby lidé uvnitř přežili a obléhání vydrželi. Jenže k potížím s vnějším nepřítelem se přidaly ještě problémy vnitřní. Židé se postavili proti sobě, a teprve tato nenávist vedla nakonec k pádu Jeruzaléma a vyhnanství.

V Pirkej avot 1,15 čteme: „Každého přijímej s přívětivou tváří.“ Když jsem studoval v Londýně, slyšel jsem příhodu, která toto rčení dobře ilustruje. Do jedné továrny chodil dělník, každé ráno přátelsky pozdravil vrátného a zeptal se ho, jak se mu daří. Když odcházel, vesele se s ním rozloučil. Jednou zase přišel, pozdravil jako obvykle, ale den uplynul a vrátný si všiml, že ten člověk se s ním nerozloučil, takže asi ještě neodešel. Všichni zmizeli a vrátný měl budovu zamýkat na noc. Nedalo mu to a pustil se do pátrání po onom dělníkovi. Všiml si, že jeden mrzák je nějak posunutý. Otevřel ho a našel v něm hledaného muže, už napůl zmrzlého. Vrátný ho vytáhl a zachránil mu život. Kdyby se k němu ten muž nechoval tak přátelsky a s úctou, stěží by si ho mezi tolika tvářemi zapamatoval a určitě by nepostřehl, že z továrny neodešel.

Během zničení Chrámu na 9. av se dodržují různé zvyky: postíme se, nenosíme koženou obuv, nečteme z Tóry. A dokonce – a to je opravdu zajímavé – když někoho potkáme, nemáme ho pozdravit. Když nesmíme říct někomu ani dobrý den, vyjadřuje to skutečnou bolest.

Tenhle zvyk platí jen pro 9. av, aby se prohloubil náš zármutek, ale představte si, že bychom tutéž osobu potkávali každý týden a nepozdravili bychom se. Jak by člověku asi bylo, když by se i snažil pozdravit, ale ten druhý by ho ignoroval.

Ačkoli se jedná o nejsmutnější období židovského roku, vždycky existuje naděje. Je řečeno, že Mesiáš se narodí na 9. av. Pak nastanou lepší časy, lidé se k sobě budou pěkně chovat, zdravít se a snad se na sebe i usmějí. Úsměv je vlastně zamračené obrácené vzhůru nohama. Člověk nikdy neví, jestli mu nezachrání život.

Bryan Wood, kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červenec 2015

Staronová synagoga

3. 7. pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
4. 7. sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 mincha perek – 6 konec šabatu	20.50 hodin 22.23 hodin
10. 7. pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
11. 7. sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 mincha – perek 1 konec šabatu	20.45 hodin 22.17 hodin
17. 7. pátek	Roš chodeš av večerní bohoslužba	19.30 hodin
18. 7. sobota	MATOT–MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4; 41,1–2 mincha – perek 2 konec šabatu	20.40 hodin 22.08 hodin
24. 7. pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
25. 7. sobota	ŠABAT CHAZON DEVARIM 4M 16–18,32 hf: Iz 1,1–27 mincha	20.25 hodin 21.58 hodin
26. 7. neděle	posunutý půst 9. av konec půstu	21.39 hodin
31. 7. pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
1. 8. sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 41,1–26 mincha perek – 3 konec šabatu	20.15 hodin 21.45 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Páteční večerní bohoslužby zde budou 3. 7.

a 17. 7. vždy v 19.20 hodin.

Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

(Maiselova 4, Praha 1)

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

ZMĚNILO SE I SVĚTLO

Rozhovor o Izraeli s Lukášem Příbylem

Historik a dokumentarista LUKÁŠ PŘIBYL (nar. roku 1973 v Ostravě) vystudoval politologii, historii, blízkovýchodní studia a judaistiku na univerzitách v USA, Evropě a Izraeli. Je známý hlavně jako režisér pozoruhodného čtyřdílného cyklu Zapomenuté transporty, jenž se věnuje osudu transportů směřujících do Pobaltí, Běloruska a východního Polska (viz Rch 4/2008) a za který získal před pěti lety cenu Českého lva. Poté působil v čele Evropského institutu odkazu šoa a od roku 2013 je ředitelem Českého centra v Tel Avivu.

Do své pozice v Českém centru jste nastoupil před dvěma lety. S jakou představou jste do Izraele jel a jak se vám ji daří uskutečňovat?

Já jsem od samého počátku nechtěl vozit do Izraele věci, ale lidi. Nemáme tu výhodu, že bychom mohli něco dovézt autem, výhodu bezcelní zóny jako v Evropské unii, přeprava je drahá, a tak se snažíme dělat co nejvíc věcí, které vznikají přímo tady na místě a ve spolupráci českých a izraelských umělců. Myslím, že nejdůležitější je, aby se lidé potkali, poznali, uvědomili si, jaká je skutečná realita a ne ta mediální, často pokřivená.

Navíc když spolu lidé začnou něco dělat, přetrvává to mé působení tady, vznikají projekty, které si v Izraeli žijí vlastním životem, mohou se vrátit zpátky do Čech nebo se mohou ukázat jinde, ve třetích zemích.

Co konkrétně se takhle připravuje?

Třeba teď plánujeme akci s architektem Martinem Rajnišem. Ve spolupráci s místními školami architektury a designu budeme dělat jeden z jeho velkých objektů. Postavíme věž, vysokou spletenou konstrukci, která bude velká jako šestipatrový dům. Stavět se bude z místního druhu bambusu, rákosu, který je v zeleném stavu ohebný a pružný a později ztvrdne.

Klasické akce ale děláte také, divadla, koncerty...

Samozřejmě, ale snažíme se je dělat tak, aby to opravdu stálo za to. V srpnu přivezeme přes dvacet loutkoherců na Mezinárodní festival loutkového divadla v Jeruzalémě, což je oblíbená přehlídka určená nejen dětem. My festival zahájíme a za-

končíme a celý se ponese trochu v českém duchu. V rámci série připomínek 25. výročí znovunavázání diplomatických vztahů mezi Izraelem a Československem a osobnosti Václava Havla tu vystoupí divadelně taneční soubor Spitfire Company s představením *Antiwords*, které je inspirováno Havlovou hrou *Audience*, budeme tu mít filmový festival, je toho spousta.

Lukáš Příbyl a jeho pojízdná kancelář.

Dva roky jsme se snažili, aby v Izraeli pojmenovali ulici či náměstí po Václavu Havlovi, a teď se to uskuteční: v červnu po něm pojmenují náměstí v Haifě, pak bude odhalena lavička V. H. na Univerzitě v Tel Avivu a zanedlouho by měla být ještě Havlova ulice v Jeruzalémě.

S jakým ohlasem se v Izraeli setkala loňské vystoupení skupiny The Tap Tap, kterou tvoří lidé z Jedličkova ústavu?

To byla krásná akce. The Tap Tap vystupoval v Jeruzalémě v největším divadelním sále Jerusalem Theater, který pojme 900 diváků, a byl vyprodaný. Měli jsme koncert i pro arabské publikum, ve škole v At-Tur ve východním Jeruzalémě. V arabském sektoru je vztah k lidem se zvláštními potřebami hodně jiný, takže myslím, že vystoupení The Tap Tap docela otevíralo oči. Bylo to znát i na dětech, které poprvé viděly, že i když má někdo takovýhle handicap, může hrát a vystupovat s kapelou po světě, že nemusí být na okraji společnosti. Když pak přišly poděkovat maminky místních postižených dětí, měl jsem opravdu pocit, že se povedlo něco, co má smysl.

Jak vybíráte umělce, kteří pak jedou do Izraele?

Nemáme vlastní prostor, žádné zázemí, já mám jen malou kancelář na ambasádě. Svým způsobem to беру jako výhodu: jsme závislí na spolupráci s místními partnery. Mám plné auto šanonů, flešek a DVD a na nich údaje o nejružnějších divadelních, hudebních a tanečních skupinách, o výtvarných umělcích, ukázky jejich práce – a to je moje nabídka. Snažím se seznámit se s co nejširším spektrem nabídky v Čechách

a s co nejširším spektrem poptávky v Izraeli a pak to zkombinuji. Často si izraelské partnery přímo řeknou, koho chtějí, třeba divadelníci se dobře znají z festivalů. Je to lepší i v tom, že oni pak přivedou své publikum, spolupracují na propagaci, berou to za své. Když my jim něco přineseme na stříbrném tácu, je průběh a úspěch akce čistě na nás.

A kdo jsou vaši zdejší partneři?

Snažíme se spolupracovat pouze s těmi nejprestižnějšími galeriemi, muzei, divadly, ale také s univerzitami a školami, kontakty máme i na radnicích, jak pražské, tak jeruzalémské, s tou máme opravdu skvělé vztahy. Bez těchto dvou radnic by se těžko podařilo přivést třicet lidí z The Tap Tap.

Snažíme se pracovat ve dvou rovinách – jednak přímo s institucemi a jednak s radnicemi. Když se povede navázat kontakt na místní radnici, často pak akci ve svém městě finančně a organizačně podpoří. Teď se takto snažíme „proniknout“ na radnici v Beerševě, máme podporu na radnicích v Tel Avivu, Haifě, Herzliji, Ejlatu.

Jak se vám s izraelskými organizátory pracuje?

Oni jsou úžasně akceschopní. Ale někdy, když mám do Prahy na ústředí nahlásit dopředu plán akcí, těžko psát, že ani náš partner tady ještě neví, kdy se to bude přesně konat. Tady probíhá všechno daleko spontánněji, než jsme zvyklí. Ale vždycky to nějak dobře dopadne. Izraelci zdánlivě nemají žádný plán, ne-

myslí ve čtvercích, ale pak to dokážou dát dohromady.

Jak sháníte finance?

Dva roky po sobě se nám povedlo pracovat na pětinasobku či šestinasobku rozpočtu. Daří se nám nacházet partnery: velké firmy, radnice, jak jsem už říkal; peníze se vždycky nějak poskládají, hlavně na velké akce, které jsou hodně vidět. Máme vynikající vztahy s místními médii, takže o našich akcích pravidelně referují v novinách (třeba v *Jediot achronot*, *Haarecu*, *Jerusalem Postu*, *Times of Israel* atd.) i v televizi, což je skvělé, zprávy o nás se pravidelně objevují v pěti jazycích, v hebrejštině, angličtině, ruštině, francouzštině i arabštině.

Je to propojené – když se o vás referuje v dobrých médiích, všimnou si vás další kulturní instituce a díky tomu se pak snadněji shánějí finance a mohou vzniknout další dobré akce. Snažíme se hodně spolupracovat s různými festivaly, kde se o náklady podělíme všichni. Potěšilo mě, když mi lidé říkají, že si mysleli, že České centrum je velké jako polské, kde pracuje jedenáct lidí.

Koncert skupiny The Tap Tap v Jeruzalémě.

Mluvíte v množném čísle. Kolik zaměstnanců má vlastně České centrum?

Jsme tu já a místní kolegyně na poloviční úvazek, která se stará o účetnictví a část administrativy, a dále si najímáme posilu, kolegyni Pavlínou z ambasády, která mi vypomáhá s akcemi, fotografuje a dokumentuje je.

Děláte také filmový festival.

Vždycky se na něm snažíme představovat nejnovější snímky z uplynulého roku. Loni jsme byli mediálně zvlášť úspěšní, protože České centrum snad jako jediné po dobu války v Gaze nezavřelo krám.

Festival se konal i během raketových náletů a ostřelování, a dokonce jsme měli hosty, přijel Jirka Mádl a Zdeněk Tyc, také si párkrát zaběhli do krytu. Promítali jsme jejich filmy: Mádlův snímek *Pojedeme k moři* a Tycův *Jako nikdy*. Ale paradoxně se válka neprojevila na návštěvnosti, protože kina fungují jako kryty. To, že jsme měli hosty, kteří se nebáli a přijeli do úplně zmrtvělého Tel Avivu, kam načas přestala létat i většina aerolinií, média pozitivně hodnotila, byli jsme i na prvních stránkách novin (za všechny články třeba: <http://www.timesofisrael.com/a-film-festival-where-israelis-can-czech-in/>).

Stalo se vám někdy, že lidé do Izraele odmítli jet, protože se báli?

Stalo. Na konci loňského roku s tím bylo dost problémů. Jednak nám zkomplikovala život válka, protože jsme měli hodně věcí naplánovaných na jihu ve Sderotu a v okolí a tam se opravdu nedalo dělat, protože tam neustále létaly rakety a granáty z Gazy. Některé akce jsme přesunuli na sever. No, a pak se objevili ti „osamělí vlci“, lonely wolves, teroristé, kteří útočili v Jeruzalémě. Těch se lidi

báli, a ani když jsme se jim snažili vysvětlit, že koncert se koná v Tel Avivu a k útokům dochází v Jeruzalémě, nepomohlo to. Když tu pak jste, atmosféra je jiná, vidíte, že je tu bezpečno, ale v médiích to často vypadá daleko horší, než je skutečnost.

Setkal jste se někdy s odmítnutím vystoupení kvůli nesouhlasu s politikou Izraele?

Myslíte s bojkotem ze strany českých umělců? Nikdy. Setkávám se s tím, že mi nějací idioti z Anglie píšou sprosté dopisy, nebo s tím, že škole, kde jsme měli koncert s The Tap Tap, pak vyhrožovali. Ta s námi

chtěla spolupracovat i dále, ale jak ti různí západní aktivisté spolupracují s Hamásem a jim podobnými, tak to zřejmě nahlásili nějakým místním násilníkům. Ti našemu hlavnímu spoluorganizátorovi z té školy začali vyhrožovat, že když se s námi bude dál bavit, my se totiž kamarádíme s Židy i s Araby, zabijí mu děti, má čtyři. Tak jsme spolupráci museli bohužel ukončit. Možná jsou to jen výhrůžky, ale riskovat to nemůžeme a on se pochopitelně bál. Ale arabské děti z té školy mi přes Facebook píšou stále, a tak je mi to o to víc líto.

A vaši kolegové ze západoevropských kulturních center mají s bojkotem problémy?

Myslím, že ne, je to nafouknutý problém. Když se podíváte, kdo sem jezdí, od Rolling Stones po Deep Purple, vidíte, že kulturní bojkot naštěstí není zdaleka tak úspěšný, jak se o něm mluví. My to máme složitější v tom, že jsme v Tel Avivu, třeba Goethe Institut má pobočky zvlášť v Izraeli a zvlášť v Ramalláhu.

Lidé, kteří propagují bojkot, budou bojovat proti Izraeli do posledního Palestince, těm totiž o nějaké mírové sblížení a Palestince vůbec nejde. Nejhorší způsob, jakým můžete bojovat za mír, je, když lidi, kteří jsou spolu byt' jen trochu ochotni mluvit nebo se poznávat, oddělíte. Mír můžete uzavřít s nepřitelem, ale nikdy ne s abstrakcí. Když toho druhého nemůžete vůbec poznat a odmítáte ho poznat, nikdy se s ním nedomluvíte.

Propagátoři bojkotu se snaží obě strany konfliktu oddělit natolik, aby k sobě nikdy nemohly najít cestu. To nejsou žádní mírotvorci, ale naopak lidé, kterým jde o to konflikt udržovat. Asi je mezi nimi i spousta užitečných idiotů, kteří se angažují v dobré víře, že pomáhají správné věci, ale pomáhají zlu.

Jakou máte vy osobně zkušenost s palestinskými úřady či jednotlivci, jak oni vidí situaci a možnost izraelsko-palestinské spolupráce?

S jednotlivci se domluví skoro vždy, i když znám lidi, kteří by z principiálních důvodů nevystavovali nebo nevystupovali v Izraeli, i kdyby to šlo snáz, než to jde.

To chápu a respektuju, ale palestínští umělci jsou většinou hladoví po kontaktu s okolním světem. Pak jsou instituce, což je jiná věc, s těmi se mluvit moc nedá, ale tam jde také o politický nátlak a velké peníze, je to strašně složité. Jednoznačnou
(pokračování na další straně)

odpověď vám dát nemůžu, protože neexistuje, těch faktorů je strašná spousta a neustále se proměňují.

Kdo chodí na vaše akce?

V rámci jedné a tak malé země má Izrael neuvěřitelně rozmanité publikum. Máte židovské publikum, které pochází z několika zemí, a máte arabské publikum, a každý čeká něco jiného. Nám chodí na představení hodně Židů původem z Ruska, protože máme podobný kulturní kontext, i když se to v Čechách může zdát divné. Tady k sobě mají ty kultury docela blízko. Dám příklad: pomohli jsme divadlu Habima s uvedením Haškova *Švejka*. Naše peníze by stačily tak pro kulíšáky na svačiny, protože to byla veliká výpravná inscenace, ale nechali jsme ruské titulky. Spousta starších Rusů, kteří tu žijí, Haška četla a má ho ráda, ale nikdy se nenačili jazyk tak dobře, aby tu hru mohli sledovat v hebrejštině. Díky ruským titulům a ruským penzistům se Habimě ohromně zvedla návštěvnost, přidávali i odpolední představení.

Snažíme se expandovat mimo Tel Aviv a Jeruzalém, protože jsem si uvědomil, že publikum v menších městech je strašně sofistikované a je tam velký hlad po kultuře, po české kultuře. Fungujeme ve třiceti místech od Ejlatu po Haifu, každý druhý, třetí den se tu děje něco „českého“, takže úraduju hlavně v autě.

Co vám osobně připadá z izraelské kultury nejzajímavější?

Tady je od všeho trochu a všechno je zajímavé. Izrael je taneční velmoc, má zajímavé filmy, divadla, pokud všechno dokážu sledovat. Jediné, co tu myslím trochu pokulhává, je současná architektura. Na to, jak moc se tu staví, tu v porovnání s minulostí až tolik zajímavých věcí nevzniká. Je tu spousta vynikajících architektů, kteří dělají krásné věci, ale dělají je jinde než v Izraeli.

Vy jste dokumentarista. Máte čas promýšlet si nějaké vlastní věci?

Čas na vlastní věci nemám vůbec, už se těším, až se k nim zase vrátím. Ale zatím mě tohle strašně baví, vzniká tu tolik inspirujících věcí a potkávám tolik zajímavých lidí. A zajímavý je sám způsob, jakým Izraelci věci vnímají. Já se teď právě snažil vysvětlit do Prahy, že je těžké sem dovážet hotové výstavy, jed-

nak z technických a finančních důvodů, ale je tu ještě něco: jak se tu píše z opačné strany, což znamená úplně jiný grafický přístup, ale lidi i jinak myslí a vnímají, třeba výtvarné umění. My obraz „čteme“ zleva doprava, když se zeptáte Izraelce, co ho na obraze zaujme jako první, ukáže většinou na něco z opačného konce. A zdánlivě stejná věc dostane jiný rozměr. A takhle to je se vším.

Zaujal v Izraeli váš dokument *Zapomenuté transporty*?

Zapomenuté transporty se tu kdysi promítaly na festivalu, odezva diváků byla skvělá, ale jejich téma tu zas tak moc lidí nezajímá. Izraelci řeší války současné a budoucí, ne ty minulé. Zdejší lidé tyhle příběhy znají, nebo si to alespoň myslí. Nikdo z těch, kdo v dokumentu vystupovali a byli z Izraele, už nežije. Generace lidí, kteří prošli vším, co 20. století „nabídlo“, už se bohužel vytrácí, taková lidé, kteří byli nejen chytří, ale také moudří.

Iva Bittová koncertuje v Jaffě.

A vůbec – i když dostávám z Čech nabídky na výstavy židovských hřbitovů nebo fotky ortodoxních Židů, tady to lidi nezajímá, pro ně čím zvláštější, „exotičtější“ a míň židovské, tím lepší.

Jak se za tu dobu, co Izrael znáte, země změnila?

Strašně. Začal jsem sem jezdit v roce 1990 a tou změnou jsem neustále šokovaný. Všechno se neuvěřitelně rozrostlo, všude se staví, zlepšila se infrastruktura. Trávím spoustu času v autě. Tam, kde jsem před dvaceti lety stopoval na okreskách, jezdím teď po ucpaných dálnicích. Kopce kolem Jeruzaléma, které si pamatuji jako holé, jsou zastavěné, město vypadá úplně jinak. A nedávno jsem si uvědomil, proč změnilo se tam i světlo. Dřív se stavěly nízké domy a kámen na ně štípali nahrubo, takže se v něm usazovala nečistota, všechny

budovy byly nízké a takové rozcapené. Teď stavějí do výšky a kámen řezou nahladko, takže je bílý. A jak velké plochy odrážejí světlo, tak celé město zbělalo. Má úplně jinou atmosféru.

Ještě jsme nemluvili o hebrejských překladech českých knih.

V tomhle jsou naše možnosti trochu omezené, protože na rozdíl od spousty kvalitních překladů hebrejských autorů, které vycházejí v Čechách prakticky každý týden, překládá po Ruth Bondyové do hebrejštiny českou literaturu jen bohemista Peer Friedmann a jeho kapacita je omezená. Ale uvedli jsme tu knihu Jáchyma Topola *Kloktat dehet* a teď se chystá prezentace hebrejského překladu románu Ladislava Fukse *Spalovač mrtvol*. Chtěli bychom promítat i Herzův film, pozvat pana režiséra i překladatele a ještě možná uspořádat seminář o funerální architektuře. To bude zajímavé, protože v Izraeli se jen pohřbívá, kremace je svým způsobem jedním z posledních kulturních tabu.

Nemá to souvislost se zkušeností šoa?

Myslím, že je to spíš tradice na náboženských základech, ale tenhle faktor je tu určitě taky.

Jak se vám tu žije, cítíte nějaký pocit ohrožení, nervozitu?

Vůbec ne. Jen loni za války to samozřejmě cí-

tit bylo, jakkoli se lidé snažili předstírat normální život, chodit do kaváren. Postupně je to unavilo a ti, kdo měli blízké v bojích, samozřejmě strach měli. Jinak Izraelci umějí žít. Nemají to vůbec lehké, a přesto, nebo kvůli tomu tu platí „carpe diem“, vidíte plné kavárny, pláže, parky... Řadu věcí řeší na náš vkus možná příliš drsně, ale vždycky hned na místě, neodnášejí si domů zlobu, zatrpkllost, rozhodně v sobě nežijí zlučovitosť.

Je to země extrémů: máte tu nejhlubší proláklinu na světě u Mrtvého moře a kousek dál horu Hermon, na které je sníh, plnou pláž lidí a o 15 km dál se třeba střílí, ve vzduchu letí bojové vrtulníky a pod nimi hrají dědové matkot a v kavárně šachy. Je to země neuvěřitelných kontrastů, a právě to mě tu baví.

**ALICE MARXOVÁ,
foto PAVLÍNA SCHULTZOVÁ**

DĚTI MAISLOVKY 2015

O osmém setkání na pražské obci

Od čtvrtka 28. 5. do neděle 31. 5. 2015 se opět sešly Děti Maislovky. Nápad Evy Sternküerové a Věry Eisenbergerové se poprvé uskutečnil v roce 1991, ale radost ze setkání je dosud stejně veliká jako napoprvé.

Během čtvrt století srazů postupně přibývalo nadšenců, kteří si z různých důvodů kdysi na pražskou obec netroufali, nebo tam prostě tehdy cestu nenašli. Naše generace ztratila strach z něčeho neurčitého, kvůli čemu se o mnohé z nás báli rodiče, „že by se tam něco mohlo stát“. Dnes už se také není třeba obávat, že by se člověk dostal do seznamu StB.

Dnešní Děti Maislovky jsou daleko početnější než ta původní hrstka mladých, kteří se kdysi na obci scházeli. Myslím, že když tolik lidí najde zpět ke svým kořenům, je to určitě dobré.

Podstatou našich srazů není ani módnost, ani zvědavost, ani dlouhá chvíle; vždyť jsou z nás mezitím babičky a dědečkové, takže zábavy a úkoly jsou dané, aniž bychom si je sami museli vymýšlet. Navíc jsme pilně angažováni na univerzitě třetího věku nebo jiných vzdělávacích zařízeních. Jenže jakási „moc genů“ nás, jak stárneme, svádí stále blíž dohromady: spolu se cítíme úžasně! Setkáváme se, jak se dá, i mimo sraz Děti

Maislovky v malých kroužcích v Praze, třeba u oběda na obci, ale také v Jeruzalémě, Basileji, Heidelbergu, Curychu i jinde ve světě. Písemně jsme díky internetu v neustálém spojení, samozřejmě i mimo fórum.

PROGRAM

Jako pokaždé se každý den konal program. Ve čtvrtek odpoledne začal přednáškou Dany Horové-Mihailovičí na téma genealogie, která tu sílu genů, i když v poněkud jiném kontextu, objasnila vědecky. Večer následovali Milan

Dvořák a Věra Slunéčková s přednesem ukázek z díla ruského židovského básníka a písničkáře Alexandra Galiče. Umělci připravili zajímavý průřez Galičovým dílem. Veselý večer to určitě nebyl: Galič zažil už jako velmi mladý sovětský antisemitismus na vlastní kůži, jako dospělý druhou světovou válku doma v Sovětském svazu i Stalinovy čistky.

V pátek jsme se vydali hned do dvou z „Deseti hvězd“, nejprve s Arnem Paříkem do synagogy v Brandýse nad Labem a na výstavu v přilehlém rabínském domě o literárních pramenech rabínského judaismu ve středověku a raném novověku. Navštívili jsme také místní židovský hřbitov založený roku 1568, na kterém se dochovalo na 1500 náhrobních kamenů a který je

Děti Maislovky 2015. Foto Josef Viktorjenik.

chráněn jako kulturní památka České republiky. Poté nás v Jičíně provedla Lucie Grohová synagogou a židovskou školou se stálou expozicí českých židovských spisovatelů, novinářů, dramatiků a kritiků a Jan Kindermann jičínským židovským hřbitovem, kam jsme si při nádherném počasí udělali navíc malý pěší výlet.

Tenhle hřbitov založený v roce 1651, kde se už dávno nepohřívá, si přes veškeré vandalské výpady, kterých se nelze stoprocentně vyvarovat, zachoval kouzlo a tajemnost.

V sobotu byl společný oběd na obci a poté – v duchu dávné tradice – následovalo přednáškové odpoledne s diskusí.

Michal Arend hovořil na téma „druhá generace a připomínání památky holokaustu v mimopražských obcích republiky“. Následovali tři novináři: Daniel Kumermann, Zbyněk Petráček a Jan Fingerland mluvili o problematice Blízkého východu. Rozváděli nejružnější mýty týkající se vztahů mezi Izraelem a jeho sousedy i Íránem, mluvili o současné politice v Izraeli, o vztahu Evropské unie – a o zásadně se různých postojích jednotlivých států tohoto společenství k Izraeli. Všichni tři mají hluboké znalosti o celé oblasti a v referátech se skvěle vzájemně doplňovali.

Úplně nový bod programu bylo představení knih nakladatelství Sefer, jakási miniaturní prodejní výstava, která se setkala s velkým úspěchem a zaručeně ji při příštím setkání budeme opakovat.

Sobotní večer, jako při každém setká-

ní, byl čistě společenský; tentokrát jsme se sešli mimo obec, v kavárně ve Veletržním paláci.

V neděli jsme navštívili výstavu *Zmaršené naděje* v Galerii Roberta Guttmanna s odborným výkladem Martina Šmoka. Po ukončení společného programu následoval oběd v restauraci na Kampě.

Tím ale všechny akce neskončily; mnozí se ještě ve skupinkách odebrali do kaváren nebo jiných destinací. Už se těšíme na příští setkání!

VĚRA TRNKOVÁ

PORTRÉTY MUŽŮ S KŘÍDLY

Vojenské muzeum ve Kbelích představuje příběhy izraelských leteckých veteránů

Je jich devět a vypadají jako mušketýři, kteří právě odložili zbraně, ale mají tolik síly a energie, že kdyby to situace vyžadovala, klidně by se zase vrhli do boje. Velkoformátové černobílé portréty bývalých pilotů a leteckých mechaniků z Československa, kteří před 67 lety bojovali za nezávislost Státu Izrael, jsou do konce července k vidění v pražském Vojenském muzeu ve Kbelích (poté se přesunou do Armádního muzea na Žižkově).

Pro ty, kdo se na místo nedostanou, část portrétního cyklu z let 2013–2014 fotografky PAVLÍNY SCHULTZOVÉ s doprovodným textem historičky a politoložky IRENY KALHOUSOVÉ představujeme.

O práci na něm fotografka říká: „Každé setkání bylo jiné, všichni nás přijali velmi pohostinně.

Ne vždycky bylo jednoduché dostat se na téma, které nás zajímalo, a já tiše smekala před historiky a dokumentaristy. Parma mi třeba tři hodiny vyprávěl o bojích na východní frontě, o tom jak se bořili v závějích sněhu cestou do Buzuluku. Přitom jsme popijeli kávu a venku svítilo sluníčko a celé to znělo neskutečně. U Grossmannů to zas bylo, jako bych přijela k rodičům na chalupu. Manor mi řekl, ať si vezmu plavky, že mají v Achuzat Poleg bazén. Z toho ale nakonec sešlo, protože během války v létě 2014 bazén nakonec zavřeli – senioři nechtěli kvůli varovným sirénám přestat plavat.

V dokumentu Česká křídla nad Sionem zaznělo, že dnešní divák si stěží dovede takové osudy představit, natož aby takový život prožil. Jsem moc ráda, že jsem měla příležitost „wingmeny“ poznat a uvědomit si, že spousta věcí v životě není samozřejmost. Všem zúčastněným patří můj velký dík za ochotu a trpělivost, kterou se mnou měli.“

am

Hugo Marom.

Už jako malý chlapec snil **HUGO MAROM** (pův. jm. Hugo Meisel) o tom, že se jednou stane pilotem. Narodil se v roce 1928 v Brně. Spolu s bratrem se zachránil před nacistickou perzekucí díky tomu, že rodiče využili aktivity Nicholase Wintona a odeslali oba sourozence do Velké Británie. Z Československa odjeli posledním vlakem, který se podařilo před uzavřením hranic vypravit. V Anglii prošel Hugo vojenskou přípravkou se zaměřením na letectvo. Po návratu domů zjistil, že jeho rodiče zahynuli v nacistických vyhlazovacích táborech.

V Československu Hugo pokračoval ve studiu se zaměřením na motorové inženýrství. Během studia byl osloven zástupci Palestinského úřadu v Praze s nabídkou zúčastnit se pilotního kurzu rodícího se izraelského letectva, který probíhal v Olomouci. Během leteckého tréninku potkal svou budoucí ženu Martu, která sama přežila šoa a procházela výcvikem na řidičku nákladních vozů. Po svatbě spolu v roce 1949 odjeli do Izraele. Jako nejlépe hodnocený absolvent leteckého kurzu nastoupil Hugo do izraelského letectva, stal se jedním z nejkvalifikovanějších pilotů a byl povýšen na důstojníka. Po odchodu z armády využil svých zkušeností a založil firmu, která se zaměřovala na projektování letišť. Jeho práce ho zavedla také do USA, Panamy, Guatemaly, Paraguaye a Švýcarska. Hugo má dva velké koníčky – navrhování šperků a vaření. Jak sám říká: „Jsem pravděpodobně nejlepší kuchař mezi piloty a zcela jistě nejlepší pilot mezi kuchaři.“

AVRAHAM HARŠALOM (pův. jm. Adam Fridberg) se narodil v roce 1925 v polském městečku Pružany (dnes v Bělorusku) blízko hranic s Ruskem. Když v roce 1941 začala nacistická okupace východ-

ního Polska, byla Avrahamova rodina nejprve uvězněna v ghettu v Pružanech a v roce 1942 poslána do vyhlazovacího tábora Osvětim. Rodiče a bratr byli zavražděni krátce po příjezdu do tábora smrti. Avraham se z Osvětimi pokusil dvakrát utéct, ale bez úspěchu. Na konci války, kdy byla část vězňů převážena do Buchenwaldu, využil příležitost a vyskočil z vlaku. Podařilo se mu dostat do Prahy, kde našel útočiště u české rodiny. V roce 1945 se připojil k bojům během Pražského povstání. Jako aktivní účastník bojů získal nárok na československé občanství. Vzhledem k tomu, že se Pružany po válce staly součástí Sovětského svazu, rozhodl se Avraham zůstat v Praze. Nastoupil jako student na ČVUT, kde byl osloven zástupci Palestinského úřadu v Praze. Přestože se v té době nepovažoval za sionistu, rozhodl se vstoupit do pilotního kurzu a pomoci nově založenému židovskému státu obstát ve válce za nezávislost. Z osobních důvodů byl z pilotního kurzu přeložen do kurzu leteckých mechaniků. Do Izraele přišel v roce 1949, tedy po komunistickém převratu v Československu, a už se rozhodl zůstat. Po ukončení služby v izraelské armádě založil společnost Ariel, která se specializovala na elektrické instalace.

Ariel se stal jednou z nejvýznamnějších

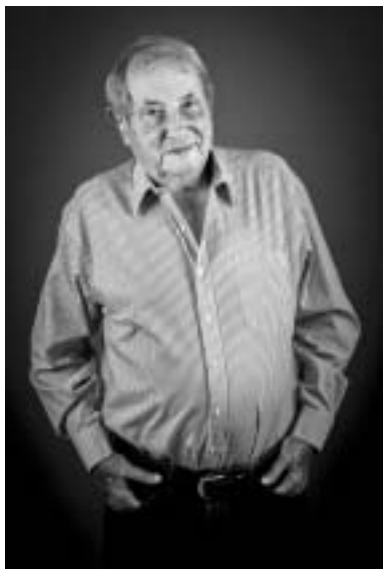

Avraham Haršalom.

společností v tomto oboru v zemi. Firma získala zakázky na elektrických instalacích na Ben Gurionově letišti, v Národním divadle Habima v Tel Avivu, Weizmannově institutu v Rechovotu a při výstavbě semaforů v Izraeli, Jižní Africe, Etiopii, Ugandě a Íránu. Ve svých začátcích používala fir-

ma Ariel součástky od jiných dodavatelů. Od 70. let minulého století začala s vlastní výrobou, kterou vyvážela do Evropy, USA a Afriky. Ani jako úspěšný podnikatel se Avraham nevzdal snu o létání. Získal pilotní licenci a dodnes létá svým vlastním letadlem.

JEHUDA MANOR (pův. jm. Petr Munk) se narodil v dobře situované rodině ve Frýdku-Místku, která patřila k zakladatelům prosperujícího textilního průmyslu v mo-

Jehuda Manor.

ravkoslezském regionu. Válku přežil v Palestině u svého strýčka. Po válce se z Terezína vrátila jen jeho matka, otec byl zavražděn v Dachau. Dva roky musel Jehuda spořit na zpáteční lístek do Československa, kam se vrátil až v roce 1947. Díky příbuzné, která žila ve Švýcarsku, dostal Jehuda nabídku ke studiu na prestižní kuchařské škole. Ve stejné době ale začal pracovat pro Palestinský úřad v Praze, který vyhledával dobrovolníky pro pilotní kurzy. Hledali mladé muže, z nichž mnozí se teprve nedávno vrátili z koncentračních táborů. Jehudova matka nebyla z práce svého syna příliš nadšená. Vyčítala mu, že tito chlápci s velkým štěstím přežili válku a zase by měli riskovat své životy. Jehuda matce slíbil, že na mladé rekruty dohlédne. Jak ale ještě dnes smutně dodává, zabránit tomu, aby mnoho z nich nepřišlo o život už při samotném výcviku, se mu stejně nepodařilo. Sám Jehuda se nakonec vzdal slibné kariéry kuchaře a místo do Švýcarska odjel do Olomouce, kde také nastoupil do leteckého kurzu. V roce 1948 se vrátil do Izraele a vstoupil do izraelského letectva, kde sloužil deset let jako vojenský letecký instruktor. Později se stal jedním

z prvních raketových inženýrů v Izraeli a jako důstojník ve vojenském programu pomáhal budovat izraelský raketový průmysl, který dnes patří ke světové špičce.

JEHUDA PARMA (pův. jm. Leopold Presser) se narodil v roce 1922 v polské Jasienici blízko československých hranic. Spolu s rodiči se brzy po narození odstěhoval do Českého Těšína. Po mnichovské dohodě v září 1938 se rodina Presserů pokusila vystěhovat do Palestiny. Jako mnoha dalším Židům ve stejné době se jim ale nepodařilo získat víza. Krátce po zahájení okupace Polska nacistickým Německem 1. září 1939 byl Jehuda spolu se svým bratrem internován v koncentračním táboře blízko hranic se Sovětským svazem. Podařilo se jim utéci, ovšem vzápětí byli chyceni a spolu s dalšími uprchlíky posláni do gulagu, kde byly podmínky často podobné jako v nacistických koncentračních táborech. Po napadení Sovětského svazu hitlerovským Německem v roce 1941 narůstal diplomatický tlak požadující propuštění československých vězňů z gulagů. Sovětský svaz také souhlasil se vznikem československé vojenské jednotky na svém území. Jehuda a jeho bratr se rozhodli k této jednotce připojit. Při cestě přes rozsáhlé území Ruska málem přišli o život, nakonec ale narukovali do československé ar-

Jehuda Parma.

mády. Jehuda bojoval v bitvě u Sokolova a jako průzkumník se zúčastnil i dalších významných bojů na východní frontě. Po válce začal pracovat ve vojenské kontrarozvědce. V roce 1948 se stal asistentem komisaře pro akci „Důvěrné Izrael“ na československém ministerstvu obrany.

Koordinoval dodávky zbraní z Československa do Izraele a organizoval kurzy pro vojenské piloty, techniky a parašutisty. Po komunistickém převratu v únoru 1948 se vzhledem k narůstajícímu antisemitismu rozhodl v roce 1949 pro odchod do Izraele. Zde se stal policejním důstojníkem.

MOŠE TIROŠ (pův. jm. Mojžiš Weiner) se narodil v roce 1928 ve slovenské obci Belynce nedaleko Nitry. Po nacistické oku-

Moše Tiroš.

pací Československa v březnu 1939 a vyhlášení fašistické Slovenské republiky byl Moše již na podzim toho roku deportován v jednom z prvních transportů Židů, který směřoval do polského Niska nad Sanem. Společně s otcem se mu podařilo utéci do Sovětského svazu. V roce 1942, v pouhých 14 letech, narukoval do československé vojenské jednotky pod vedením generála Ludvíka Svobody v Buzuluku. Zúčastnil se mnohých klíčových bitev na východní frontě a podílel se také na osvobození Československa. Po válce studoval dva roky na škole pro letecké mechaniky v Liberci. Toužil odjet do Palestiny, ale nechtěl opustit svého otce. Souhrou neuvěřitelných okolností a náhod se do Izraele dostal ilegálně v roce 1947. Jako vyučený letecký mechanik, který navíc znal letouny, jež přicházely z Československa, byl brzy povolán k vojenskému letectvu. Sloužil u proslulé 101. perutě, ve které se specializoval na bojové letouny Avia S-199. Po odchodu z armády začal Moše pracovat pro Israel Aircraft Industries, kde se stal šéfem oddělení leteckých mechaniků. V 80. letech 20. století začal pracovat v obchodním oddělení ministerstva obrany.

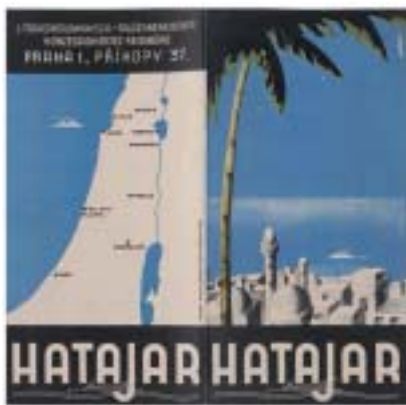
SIONISMUS SKRZE MODERNU

O výstavě Otte Wallishe v Muzeu umění v Tel Avivu

V prvním podzemním patře nové budovy Muzea umění v Tel Avivu je až do 5. října přístupná výstava práce grafika, návrháře a ilustrátora Otte Wallishe. Je nazvána *Tvář země a národa* a představuje průřez díla tohoto autora, jenž od 30. let minulého století ovlivňoval myšlení i každodenní vkus obyvatel Izraele. Jedná se o první samostatnou výstavu jeho prací, jež muzeu daroval a zapůjčil jeho syn Eri Wallish, připravila ji kurátorka Emanuela Calò a pro návštěvníka ze střední Evropy má zvláštní kouzlo.

ZNOJMO, VÍDEŇ, PRAHA, PALESTINA, IZRAEL

Otte Wallish (pův. jm. Walisch, německé příjmení si později v Palestině změnil) se narodil roku 1906 ve Znojmě. Studoval na vídeňské akademii výtvarných umění a poté si v Praze otevřel grafické studio. Od počátku byl úspěšný, spolupracoval například s filmovým studiem Barrandov, pro které vytvořil plakát ke komedii Karla Lamače *Dobrý tramp Bernáček* (1933). Wallish byl přesvědčený sionista, jako aktivní člen sionistické organizace Techelet Lavan a šikovný grafik dostal za úkol vydávání letáků a dalších tiskovin hnutí. Už v Praze spolupracoval s Židovským národ-

Obálka brožury *Turista*, 1934.

ním fondem (Keren kajemet le-Jisrael, KKL) se sídlem v Berlíně a Židovskou spojenou výzvou (Keren ha-jesod), pro obě organizace vytvářel plakáty, stejně jako pro tělocvičnou jednotu Makabi. Roku 1929 vytvořil v Praze pro KKL propagační obrázkovou publikaci *ABC: Ein Bilderbuch* a pomáhal s organizací

a propagací sionistických kongresů. Roku 1934 odjel do Palestiny, jeho žena ho následovala o rok později.

Usadil se v Tel Avivu, studio si zařídil na ulici Nachalat Benjamin, na dnes oblíbené pěší zóně pár kroků od trhu Karmel. Wallish emigroval v rámci

Plakát pro Židovský národní fond (KKL), 1939.

páté alija, k níž patřila řada kvalitních grafiků, návrhářů a tiskařů, kteří prchali z nacistického Německa a do nové země přinesli nejen svůj um, ale také techniku. Jedním z jejich hlavních polí působnosti se stalo navrhování pouličních plakátů. Ty byly v mandátní Palestině levným a účinným, a proto velmi rozšířeným způsobem, jak upozornit na aktuální problémy (především vzrůst arabského odporu vůči židovským přistěhovalcům) či jak propagovat nové (židovské) výrobky. Velký zájem pozvedal grafickou úroveň plakátů, zvyšoval důraz na jejich vizuální přitažlivost a čitelnost.

Otte Wallish patřil k těm nejlepším. Od počátku pracoval na dvou rovinách: jako propagátor sionistické myšlenky a jako návrhář předmětů zaměřených na výrobky všední potřeby. Vytvářel srozumitelné, výrazné a typograficky modernisticky pojaté plakáty. Jejich barevnost a jasná jednoduchá linie připomínají Josefa Čapka či Františka Zelen-

ku, typografie odpovídá Teigeho představě písma zbaveného dekorativnosti a akademismu. Sionistický návrhář rád používal i koláž, oblíbenou techniku českých surrealistů: kombinoval například fotografie galilejské krajiny se stádem ovcí s grafickou barevnou částí s textem, vyzývajícím k osídlování Galileje; snímek chlapce pijícího mléko od Tnuvy vsadil do obrázku láhve.

SIONISMUS, BIBLE, MODERNA

Jako sionista vytvářel Wallish propagační plakáty pro KKL a Keren ha-jesod: výzvy ke sbírkám pro výkup půdy ve Svaté zemi (ostatně i obrázek na slavné modré plechové pokladničky pochází z Wallishova plakátu), proklamace typu „Keren ha-jesod zaseje, židovský národ sklídí“, plakáty propagující zboží z židovských farem či plakáty pro sionistické kongresy, k podpoře nelegální alija během války a k volání po vstupu do řad jednotek britské armády, bojující na Blízkém východě. Po skončení války to byly plakáty upozorňující na osud Židů v utečeneckých táborech, kteří čekali na možnost odjet do Palestiny.

Ve 20. a 30. letech se konala v Palestině řada výstav, jejichž cílem bylo představit život ve Svaté zemi, tamní židovskou komunitu a její aktivity. Tyto expozice získaly i mezinárodní ráz, když se v dubnu 1929 uskutečnil v Tel Avivu veletrh, jehož se účastnily i zahraniční společnosti, které spolupracovaly s místními firmami. Pro velký úspěch následovaly další veletrhy: ten

Mám také rád mléko od Tnuvy, koláž, 1960.

největší se konal roku 1934 a Wallish navrhl židovský pavilón. Roku 1934 pracoval pro berlínskou výstavu *Země izraelská – země Židů*, jež byla instalována na různých místech ve městě a měla jasné poselství: poskytnout co nejvíce informací o emigraci z nacistického Německa. Podílel se také na velké propagační putovní výstavě *Bojuj a pracuj, tvář země a národa*, která vznikla v Tel Avivu roku 1943, odtud se přenesla do Haify, Jeruzaléma, Johannesburgu, New Yorku, Basileje a nakonec do Mexika.

Wallish dokázal kombinovat funkcionalistické pojetí a tradiční biblické motivy a symboliku: v modrobílé pojetém plakátu pro KKL z roku 1935 vidíme minimalisticky zobrazený telavivský přístav a pod ním citát z Izajáše: „Tvé brány zůstanou stále otevřeny“ a výzvu k imigra-

Plakát na podporu 21. sionistického kongresu, 1939.

ci Židů do mandátní Palestiny. Na plakátu propagujícím ovčí sýr ústředního družstva Tnuva stojí statný průkopník v postoji biblického pastevce nad stádem oveček a do dvou kusů sýra jsou vyražena výrazná „nakrojená“ písmena.

V letech budování státu svými optimistickými a vtípnými plakáty pomá-

hal propagovat a rozvíjet první státní instituce: především izraelskou poštu, dopravu (zejména námořní), zdravotní službu, vodárenské služby (plakáty vodárenských věží, které byly vnímány jako symboly národního obnovení a základní kámen sionistického projektu) a hlavní potravinové výrobce a distributory – družstva Tnuva a Osem.

DEKLARACE NEZÁVISLOSTI A DOAR IVRI

V květnu 1948 byl Otte Wallish požádán o to, aby vytvořil návrh „síně nezávislosti“, plánované pro

slavnostní prohlášení (v budově Telavivského muzea na Rothschildově bulváru č. 16), i svitku, na který měla být vepsána Deklarace nezávislosti Izraele, včetně návrhu kaligrafického řešení. Nad textem deklarace se ale rozpoutala tak vášnivá debata, že na grafický návrh nezbyl čas a David Ben Gurion nakonec prohlášení nezávislosti 14. května 1948 nečetl ze svitku, ale z vlastnoručně psaných poznámek; oficiální dokument byl vytvořen a podepsán později. Wallish pro něj zvolil typ písma, jímž byla psána renesanční Tóra z 16. století, svitek byl psán ve třech dílech, které byly spojeny dohromady.

V březnu 1948 dostal Wallish za úkol navrhnout první izraelské poštovní známky. Stalo se to za dramatických okolností, neboť Židé se dozvěděli, že Britové hodlají při odchodu ze země zničit zásobu mandátních známek – známky nového (oficiálně ještě neexistujícího) státu tedy musely být připraveny bleskově rychle a potají. Wallish, který úkol přijal (poté, co ho dva jiní grafici odmítli), prý známky navrhl během 24 hodin. Inspiroval se pro ně starověkými židovskými min-

Nakupujte u Osemu, to je správná volba, 1960.

cemi, a jelikož nový stát v době kresby návrhu neměl název, nesly jen označení Doar ivri (Hebrejská pošta). První štočky se podařilo vytisknout den před vyhlášením nezávislosti. Wallish později navrhl řadu dalších známek s různými motivy.

První izraelské mince byly raženy až na podzim 1948. Na základě návrhu numismatické společnosti pro ně Wallish zvolil symbol Země izraelské – hrozen vína – podobný tomu, jenž byl na mincích z doby Bar Kochbova povstání. Na výstavě jsou vystaveny i jeho (nerealizované) návrhy izraelské vlajky, státních symbolů a policejních znaků.

Expozice Wallishova neuvěřitelně rozměrného a rozmanitého díla má pro návštěvníky z Čech zvláštní kouzlo: jeho plakáty připomínají středoevropskou předválečnou atmosféru, jak ji známe z děl dobových umělců,

Čerstvý kapr je jen od Tnuvy, 1947.

knížních obálek a filmů, takže mu rázem „zdomácní“ i sionistická tematika. Je zajímavé pozorovat, jak se jeho grafiky, jež byly tolik ovlivněny evropskou modernou, staly součástí kulturní krajiny nové země. A dle zájmu, jež výstava vzbuzuje, jsou si Wallishova významu Izraelci dodnes vědomi.

ALICE MARXOVÁ

BÍLÝ DOMOV

Tel Aviv sto let po založení a co ho vytváří

Když se v roce 1909 z iniciativy Aki-vy Arje Weisse a jím založeného stavebního sdružení Agudat bonej batim konalo na druhý den svátku Pesach losování, které určilo, jaký pozemek ze

zakoupené písčité půdy na pobřeží nedaleko Jaffy připadne každé ze 66 rodin, jež tehdy Agudat bonej batim vytvářely, byla tu vize moderního velkého města, písčité duny a touha vybudovat místo, ve kterém by se Židé cítili bezpečně a doma. Během jednoho století se vize stala skutečností, která daleko předstihla i ty

nejsmělejší naděje, jež si „stavitelé domů“ mohli dělat. Dnešní Tel Aviv je rozsáhlé, výstavné, živé a stále se proměňující velkoměsto, ve kterém se, i když to zní vzhledem k jeho stáří či spíše mládí dost neuvěřitelně, nachází mnoho památek a pozoruhodných staveb. Ty zachycují a dokládají jak historii izraelského jišuvu, osídlení, tak i jednotlivá období, kterými země (a od roku 1948 Stát Izrael) ve 20. století procházela a nadále prochází.

BAUHAUS

Po architektonicko-urbanistické stránce jsou nesporně nejzajímavější čtvrti postavené ve 20., 30. a 40. letech v takzvaném mezinárodním stylu architektury, kteří předtím, než se uchýlili do tehdejší Palestiny, v Evropě spoluplytvářeli architektonický styl Bauhausu nebo jím byli

ovlivněni. V novém prostředí přizpůsobili moderní tendence evropského funkcionalismu a konstruktivismu místním podmínkám a potřebám rychle se rozrůstajícího města. Telavivské

Azrieli centrum patří k novým dominantám města.

„Bílé město“ zahrnuje dnes více než 4000 památkově chráněných budov a představuje největší soubor moderní architektury tohoto typu, nacházející se v jednom městě. O jeho hodnotě vypovídá i to, že je od roku 2003 zaneseno na seznam světového dědictví UNESCO.

Nelze si ovšem představit, že se jedná a nějaký strnulý a muzeální skanzen. Právě naopak, největší koncentrace těchto domů je v živých rezidenčních i obchodních částech města, v okolí velkých telavivských bulvárů Dizen-

goff, Rothschild, Chen a Nordau. Také rečov Zeitlin, kde sídlí česká ambasáda, spadá do chráněné zóny a její budova vykazuje všechny podstatné znaky, na kterých je styl Bauhausu založen: čtvercové a obdélníkové formy, střídmá fasáda a ve vnitřním uspořádání důraz na funkčnost, jednoduchost, otevřenost do ulice a u každého bytu prostorné balkony, tak velké, že bychom je u nás považovali spíše za terasy. A k tomu rovná střecha, která často roli terasy také plní.

Od ambasády je to k moři a krásným telavivským plážím, které lemují promenáda Herberta Samuela, pojmenovaná po prvním vysokém britském komisaři v mandátní Palestině (pocházel z židovské rodiny a sympatizoval se sionismem), tak dvacet minut pěšky. Jde se přímo po rečov Frishman, která je více méně celá ve stylu Bauhausu. Asi v polovině cesty odbočuje doprava rečov Israelis, která je krásnou ukázkou funkčních a nijak později neupravovaných domů z tohoto období.

TELAVIVSKÉ BULVÁRY

V této oblasti města se ovšem dá zajít prakticky kamkoli, pokud máme zájem o Bauhaus a jeho telavivskou podobu. Z náměstí Jicchaka Rabina, do něhož rečov Zeitlin ústí, se dáme třeba po Chenově bulváru, což je zvláště výhodné v horkých dnech. Tato dlouhá třída je takřka bez provozu, dopra-

Sderot (bulvár) Rothschild je obklopen stavbami ve stylu Bauhausu. Foto Ron Šošani.

va je vedena vpravo a vlevo, zatímco uprostřed je ve dvou řadách alej vysokých starých platanů, dostatek místa pro chodce, cyklisty i děti a hlavně – stín. Nejmenuje se, jak by se mohlo zdát po nějakém čínském sionistovi, ale po izraelském národním básníkovi Chajimu Nachmanovi Bialikovi, který bývá zkratkou Chen také označován. Bul-

Zajímavý dům v ulici Hašoftim.

vár nás přivede až k rozsáhlému prostranství s Mannovým auditoriem a budovou divadla Habima.

Přejdeme ho a před sebou máme další a největší bulvár ve městě, sderot Rothschild.

Občas bývá srovnáván s pařížským Champs-Élysées, ale to se děje k jeho (Rothschildově) škodě. Je sice trochu venkovštější, ale na rozdíl od proslulé pařížské avenue patří ta telavivská mnohem víc chodcům, cyklistům, dětem a vůbec obyvatelům města. I když patří k nejdražším adresám ve městě, kávu a zákusek si tu v mnoha kioscích a kavárničkách může dát každý. A jakou kávu!

Co do Bauhausu je to vůbec ráj. Na všechny strany od Achad Haam po ulici Jehuda Halevi a často i dál je množství ulic, uliček a malých náměstí, kde si víc než na velkých bulvárech uvědomíme, že ačkoli budovy postavené v mezinárodním stylu vycházejí ze společného názoru na dům a jeho funkci, nejedná se o žádné prefabrikáty. Skoro každý dům má něco, co ho individualizuje a mírně odlišuje od ostatních.

Sderot Chen, pojmenovaný po Ch. N. Bialikovi.

V tom je možná jedno z tajemství harmonického celku, který dohromady vytvářejí a tak se diametrálně vzdalují běžné systematizované zástavbě. Tím dalším je pak měřítko – vlastně nikdy se nejedná o rozlehlé či výškové stavby, měřítko odpovídá člověku a jeho potřebám individuálního bydlení. V žádném městě jsem neviděl krás-

niho stylu a také se tady každé úterý a v pátek koná bleší trh se skvělou atmosférou a občas i zajímavými věcmi v nabídce. Ovšem – smlouvat se musí.

STAVBY A LIDÉ

Tenhle článek nemá průvodcovské ambice. Chce jen připomenout, jak příjemné a zajímavé je chodit sem a tam po Tel Avivu a všimnout si lidí i staveb, jež ho vytvářejí. Dalo by se mluvit o dalších místech, o trhu Karmel a vedlejší Nachalat Benjamin, o nejstarší čtvrti Neve Cedek, která se postupně probouzí ze zapomenutí a už nehrozí, že její domky budou zbourány a nahrazeny novostavbami, o rechov Bialik s básnickovým domem a starou telavivskou radnicí, o Masa-

Prostranství u divadla Habima s Mannovým auditoriem v pozadí.

nější balkony a terasy než právě tady.

Jinak je na Rothschildově bulváru dům číslo 16, kde bydlel první starosta města Meir Dizengoff a kde byla v roce 1948 vyhlášena nezávislost Izraele. Sám starosta Dizengoff má svůj vlastní bulvár a také své náměstí, Kikar Dizengoff. S fontánou uprostřed je v centru dalšího velkého komplexu staveb mezinárod-

rykově avenue, která plynule přechází do třídy Krále Jiřího (to zní, jako by to bylo na Vinohradech) a o mnohém dalším. Nejlepší ale je zabalit si kufřík a strávit nějaký čas v Tel Avivu, nejlépe bez velkých plánů a ambicí.

Lidé tu samozřejmě mají také své starosti a trápení, tak jak je tomu všude na světě a vzhledem k nepřítelství, které město i zemi obklopují, jich mají zřejmě i víc. Ale ta vůle k životu, která je v tomto městě všudypřítomná a která se za sto let jeho trvání nevytratila a obklopuje vás na ulicích na každém kroku, to je něco, co je stejně pozoruhodné a cenné jako stavby Bílého města. Židé se tu mohou plným právem cítit bezpečně a doma.

TEXT A FOTO JIŘÍ DANÍČEK

Jana Herrmannová

RODNÉ HNÍZDO

Můj otec byl nerudný, chmurný muž, prudký a vznětlivý. Většinu svého žití se tvářil nasupeně, jako když v něm doutná podezření ohledně všech lidí na světě. Jinak byl velmi citlivý člověk, broučka by nezašlápl.

Zdědili jsme to.

Synek se včera trousil parkem domů v dešti, a jak je jeho zvykem, vrátil žížaly z cest zpátky na záhony, aby se mohly zahrabat.

Napadlo ho při té práci, že by mohl jednu přinést jako dárek naší africké drápalce. Vzít živou by mu však svědomí nedovolilo, nastalo tedy dilema, jak nezkrátit žížale život, a žábu potěšit. Syn odpovědně tápal parkem až do chvíle, kdy objevil někde v rohu chcípáka, o kterém usoudil, že

nevydrží. Ale přesto se s žížalou ještě od domu vrátil, aby ji směnil za jinou, protože za chůze získal dojem, že ožila.

„Nejhorší chvíle jsem prožil až ve výtahu,“ vykládal doma vzrušeně, „když mě šimrala v dlani. Tam jsem si přísahal, že jestli uvidím, že sebou v akváriu mrská, vyndám ji a přenesu do květináče s hlínou, abych se tam s ní nemusel vracet v noci zpět.“

Dopadlo to dobře, žížala sebou nemrskala. Zato mládenec sebou v noci mrskal, chcípáček mu asi vyčítal. Když jsem druhý den pátrala po obsahu jeho snů, mávl rukou a svrástil tvář. Zbývá už jen podotknout, že hoch byl plnoletý a vrátil se parkem z rade s děvčetem.

S broučky však přicházel tatínek do styku málokdy. S lidmi častěji. A ti jeho výhrůžnou mračnost špatně snášeli.

„Na underwoodky nejsou náhradní součástky,“ vzdychá šéf opravny nad mým psacím strojem. „Něco upadlo, zlomí se to, nám se to nezdaří spravit, a jak vás tak vidím... bude zle.“

Zděděný výraz po tatínkovi mluvím sám za sebe.

Zarámovaný muž nad tatínkovým ložem se tváří obdobně.

Byl to můj dědeček, jehož rodiče nevyhlíželi nijak optimističtěji, jak doklá-

dají snímky v rodinném albu. Pra-prarodinu již na fotografiích nemáme, ale umím si představit, co bych viděla. Zdá se, že členové rodu si předávali zasmušilost jako štafetu... chmurné a mlčenlivé poselství sahající kamsi zpět.

Když se tatínek mračně objevil v ulicích, kamarádi si přestali hrát. „Není zlej?“ šeptali účastně. Sousedky, co si špitály novinky dole v baráku, se při spatření otce rozpomněly, že mají doma práci, a ta, co drbala nahoře s mojí maminkou, si při otcově dusném pozdravu uvědomila, že bydlí v přízemí. Tatínek se odložil, sedl za stůl, chvíli ještě nepřátelsky pozoroval dveře, kam žena zmizela, pohlédl na matku a hlasem, jemuž odpadly dvě třetiny původní chmury, zahučel:

„Co je k večeri, Ďulo?“

Ženu miloval.

Maminka byla mírná, slunná, tolerantní, žensky okrouhlá, měla blond vlasy... měla všechno to, co tatínkovi chybělo a co měl rád. Černovlasé ženské, hlučné a výbojně, jako byl on sám, bytostně nenašel. Přesně taková jsem byla já.

Proto když snědl polévku, zeptal se trdně maminky: „Kde je ta nána? Kde lítá?“

Chudák. Původně se prý na holčičku moc těšil. Nevím, proč předpokládal, že budu celá maminka.

Já jeho zálibu v plavých, poddajných bytostech také sdílela a domů jsem vodila vysoké, překrásně vybledlé chlapece s šedomodrýma očima. Oba pak nad nimi kroutili hlavou a říkali: „Ta holka má smůlu...“ Maminka žila v domnění, že mužský má vypadat jako tatínek, a ten si to myslil též.

Kdyby se maminky někdo zeptal, jak má vypadat krásný muž, uvedla by černý vlas, sto sedmdesát tři centimetrů, temné, veliké oči s pochmurně tklivým pohledem. Já se však v žití rovněž chtěla dívat na něco úplně jiného, než jsem sama, a abych se tím směrem pojistila, vyhlédla jsem si nejkrásnějšího muže z vybledlých exemplářů, který však vy-

jma mne nikoho doma neočaroval. Na mého slunného, téměř dvoumetrového chotě hledával otec s despektem a po straně mu přezdíval „Schönheitl“. Přesto jsem dál s potěšením směřovala pohled k jeho modrým očím, a když se nám po čase narodil syn, moc jsem si přála, aby byl jako on.

O Schönheitla jsem během let zase přišla; syna mám. Měří sto sedmdesát tři centimetrů, má černý vlas, temné veliké oči a kouká jako pohřební bratrstvo.

Vraťme se však do dob hravých, kdy jsem jim dosud pevně visela na krku.

Maminka otci odpověděla, že k večeri je telecí s pórkem a já že jsem šla někam házet s klukem odvedle.

„S tím vohnutým dřevem?“ ptal se tatínek. Nemyslel hocha.

„Jo,“ kývla maminka. „Kde to zas vzala, prosím tě? Bude jí dvacet pět a lítá po kopcích s bumerangem.“

„Je to lempl,“ usoudil otec. „A není mu pomoci.“

Chvilí přemýšlivě zíral do stěny, zatímco matka myla nádobi.

„Ale ten kluk je takovej slušnej, všim jsem si. Spořádaněj a tichej.“

„Proto ho na všechno ukecá,“ vysvětlila matka a otevřela dvířka kredence.

„Divím se, že s ní jde,“ kroutil otec hlavou. „Já bych s ní nešel, s blbou. Ani do parku... Už jak je vyhastrošená, prosím tě; svetř ke kolenům, olysala jupku a mašli v hlavě. Kdo nosí mašli v dnešní době! Ani děti ne.“

„Všechny mají lesklý natupírovaný helmičky,“ řekla maminka.

„Proč jen my musíme mít zrovna magora?“ trápil se otec.

Můj způsob odívání přinášel rodičům těžké chvíle. Při nahodilém setkání v ulicích hleděli zbaběle stranou a dělali, že mne nevidí. Když jsem se k nim směle hlásila, byli nervózní a předstírali spěch. „Tak ahoj,“ volali, „řekneme si to doma.“ Obsah mých slov jim unikal a stále hlídali očima, kdože ze známých jde kolem.

Ohledně svého oblečení jsem měla v onen čas, kdy vládlo v obchodech temné šero, spoustu dobrých nápadů.

„Co to měl zas ten jochl dneska na sobě?“ zeptal se otec matky zhnuseně. „Ještěže jsem se stačil schovat, aby ke mně nepřišla.“

„Dneska...?“ Maminka učinila mlhavé gesto rukou. „Ustříhla si rukávy od svetru a přišla je na kabát.“

Otec vytřeštil zrak a zůstal stát. Ne-smysl byl tak veliký, až ho svým rozměrem omámil.

„Je t o h l e možný?“ zeptal se.

„Od kabátu...“ říkal pomalu, „...ke svetru.“

„Obráceně,“ řekla maminka. „Ale to máš fuk.“

Chvilíčku oba mlčeli.

„Řekni mi, Ďulo,“ pronesl pak tatínek, „napadlo by to někdy tebe?“

Maminka se dívala chvíli na kredenc a neřekla nic.

Otec vstal, potřásl hlavou a prošel se kuchyní. Znovu se vrátil, sedl si a podepřel dlaní čelo.

„Takovýho lejmocha neudáme,“ řekl ponuře. „Ten s námi bude furt.“

Vypadalo to, že jim vskutku dlouho vydržím.

Chlapců jsem měla hodně... Co mi chybělo?

„Vodí sem stejný hasstroše, jako je sama,“ zlobil se tatínek. „Vidíš ho?“ Matka vykoukla z okna a ucukla hlavou zpět.

„No nazdar,“ řekla pohasle. Znovu opatrně vyhlédla.

„On je ajznboňák?“ ptala se.

„Toho by náš lempl nechtěl, ten by vypadal normálně,“ řekl tatínek.

Maminka řekla, že tu úzkou podlouhlou koženou brašnu s držadlem nosívali muži na dráze; taky lékaři v tom nosili přístroje – říkalo se tomu doktorskej kufrík.

„Před půl stoletím,“ řekl tatínek.

„Teď to nosí jen cvok. Lékařem je ten slušnej – jak mu říkáte...?“

„Brázda.“

„Ten jí nevoní... Chodí s tím snad von?“

Oživili jsme staré vzácné předměty, abychom narušili státní šed'. Lezli jsme po půdách a křísili zapomenuté.

„Co to kouří divnýho? Von má fajfku s troubelí, hele!“

Staré dýmky měly v onen čas také zelenou.

„Troubel je vona,“ řekl můj otec, „že sem přivedla magora.“

„Mně připomíná nějakýho herce... Toho, co hrál ve filmu...“

„Enšpígla,“ sdělil otec. „Chybějí mu akorát rolničky. To bude zase nějaký vrťák z FAMU... Co dělá, prosím tě?“ zavolal na mne k zrcadlu.

„Sbírá bylinky.“

„Cože?“ křikl tatínek. „Je to snad pastýř z hor? Slyšelas to někdy?“ řekl

matce. „Mladej kluk aby... Neptám se tě, čím jojchluje ve svém volném čase, ale čím se ž i v í!“

Řekla jsem, že přesně nevím, že je tajemnej, že hlásá návrat k přírodnímu žití.

„Hlásá... návrat...?“ pronášel zvolna otec. Maminku cosi zaujalo ještě víc. „Von nemá boty!“ vykřikla. „Von tam stojí bos!“

„No vždyť vám říkám, že hlásá –“

„No,“ řekl odbojně otec, „tady hlásat nebude,“ škuibl oknem a zavřel ho. „Nech toho,“ doporučil matce. „Ještě se nám bude o něm v noci zdát. Jestli ho tu ještě někdy zahlídnu, hodím po něm kámen. Nebo to akvárium, cos přitáhla, a stará se o to maminka. Vona si najde chomouta ještě většího, než je sama... Člověk by neřek, že to vůbec jde.“

Pak doporučil, abych si hleděla syna docenta Brázdy, jenž jako promováný lékař zaujal z dosud přivedených nejvíce. Mé námitky, že je to brýlatý cvalík, smetl, maminka navíc přispěla otcí úvahou, jak je dobré mít doma na stará kolena lékaře.

Oznámila jsem, že chci na svá mladá kolena hezouna, a ne kluka, co je menší než já.

„Ty blbe!“ křičel tatínek. „Tak von je ti malej! Maminka je taky menší než já... a vadí mi to!“

Opomijela jsem spoustu praktických věcí, což mi umožňovalo žít nadlehčeně. Vzrušovala mne barevná slova, jejich rytmus a melodie, a zatímco rodiče hartusili, že nic nedělám, zachycovala jsem intonaci pronášených vět, přenášela jejich melodické stesky do notové osnovy. Brodila jsem se houštinou poznání... Občas zazářil nějaký jasný tón a jako blesk z nebe rozhořel světlo... Nosila jsem domů zvířátka, básně a kameny, jež mne zaujaly barvou či tvarem.

„Je tady nějaká geologická společnost?“ ptával se otec. „Já jí ty šutráky vyhodím. Případá mi jak obecní blázen.“

Vršila jsem je v estetická seskupení, malé i větší, oválné z rozpadlých hraček, sem tam jsem na ně pohodila uschlý list.

„Proč tyhle mohyly? Jak hroby v poušti... To je hotovej exodus!“

„Tao je cesta,“ odpovídala jsem za hřbetem knih.

Pečovala jsem o duši i tělo, chodila jsem spát stažena širokým pásem a dvakrát týdně jsem pila jen vodu.

Ležela jsem na zádech na podlaze a vy-mršťovala střídavě levý a pravý bok.

„Válí se jako kůň v prachu,“ říkal tatínek. Jindy neměl s příměry takové štěstí.

„Vleze do každého blechárny,“ zlobil se po mé návštěvě parních lázní, „tam vleze jen blb.“

„Nech si své poučování,“ volal, když jsem mu chtěla osvětlit účinek vodní páry, „to myslíš, že mě oslníš nákou novinou! Tohle existuje od mých mladých let. Tam chodil už náš táta, prosím tě...“

Řekla jsem potěšeně, že vykládá o účtách k rodičům, a sám teď o vlastním otcí mluví vulgárně.

„Cože?!“ vytřeštil nebezpečně zrak. Na mrtvé předky byl hrdý.

„Říkals jasně, že do páry choděj blbouni... jako tvůj tatínek.“

„Chceš facku?“ vymrštil se od stolu.

„Mami!“ zařvala jsem.

Maminka mezi nás vnášela klid a mír; naše asijské choutky likvidovala evropským nadhledem. Situaci humorně zlehčila, pronesla věty útěšné, na jednoho z nás spiklenecky mrkla, druhému přišlápla nohu pod stolem, právě když se chystal k výpadu. Oba jsme mívali pěkný pocit, že drží právě jen s námi. S otcem jsme bývali bezelstní troubové a mamince na tu lest skákali.

Jana Herrmannová pracovala v šedesátých letech v redakci deníku Lidové demokracie, kde zveřejnila své první povídky. V období normalizace pracovala jako sekretářka a věnovala se tvorbě písňových textů. Od devadesátých let začala opět příležitostně zveřejňovat fejetony a povídky v různých časopisech a denním tisku. Naše ukázka je z první kapitoly její knihy Rodné hnízdo, která vyjde v nakladatelství Sefer.

Ilustrace Jiří Stach.

ČTENÍ, KTERÉ BOLÍ

Nad novým románem Steva Sem-Sandberga

Steve Sem-Sandberg (1958) je švédský novinář a spisovatel, který má k naší zemi, v níž také několik let žil, velice těsný vztah. O Praze napsal útlou knihu pěti esejů nazvanou *Prag: No Exit* (2002), v níž se mj. vyznává ze svého obdivu k Vladimíru Holanovi, Bohumilu Hrabalovi, Janu Amosi Komenskému a k pražské architektuře (očarován byl zejména Kampou, kde bydlel). A o výrazné české osobnosti pojednává i poslední díl jeho vysoce ceněného románového triptychu volně inspirovaného životními osudy tří žen: jmenuje se *Ravensbrück* (2003, č. 2012) a jeho protagonistkou je Milena Jesenská. Vynikající novinářka a statečná žena, která byla (a ačkoli o ní vyšla už řada samostatných publikací, mnohdy zřejmě stále je) vnímána hlavně prostřednictvím svých partnerů, o čemž svědčí kupř. nedávna anglicky psaná biografie s podtitulem *Kafka, láska a odvaha*.

V *Ravensbrücku* jsou historická fakta čerpaná z dokumentů mistrně překlenuata a dotvořena románovou imaginací a celá kniha se otevírá druhou světovou válkou, což je metoda i období, kterým zůstal autor věrný i v dalších dvou románech, které již byly přeloženy do češtiny. Nejprve v *Chudých v Lodži* (2009, č. 2011 a 2013), na nichž začal pracovat během pátrání po osudech rodin z pěti transportů vypravených z Holešovic. Této knihy se u nás prodalo přes 10 000 výtisků a Jaroslav Achab Haidler ji v Činoherním klubu v Ústí nad Labem pojal jako monodrama. A pak ve *Vývolených* (2014), jejichž nedávné uvedení přijel spisovatel krátce po skončení květnového veletrhu Svět knihy do Prahy osobně podpořit. Obě prózy toho přitom mají společného ještě víc.

VOLBA BEZ VOLBY

Děj *Chudých v Lodži* i *Vývolených* se odehrává v klaustrofobně uzavřeném prostoru (tj. v lodžském ghettu, resp. na

vídeňské klinice Spiegelgrund) v rozmezí pouhých pár let, aniž by se cokoli v textu vysvětlovalo či zasazovalo do tzv. velkých dějinných událostí. Čtenáři se tak skýtá možnost přiblížit se někdejší skutečnosti jakoby zevnitř a získat pocit, jak asi fungoval autoritativní systém třetí říše. Systém založený na slepé víře v hierarchii, v tzv. rasovou čistotu a v byrokracii, která vše překrývala zdáním zákonnosti.

Knihy *Chudí v Lodži* čerpá ze studia mnohatisícstránkové kroniky lodžského ghetta a dalších autentických svědectví a její ústřední postavou je židovský starší Chaim Rumkowski, který se ocitl – slovy historika Lawrence Langera – tváří v tvář „volbě bez volby“. Zoufale se snažil zachránit „své Židy“,

a proto se rozhodl pro strategii, kterou považoval za racionální, a sám se dobrovolně zkompromitoval spoluprací s nacisty. Otázku, do jaké míry se přitom snažil chránit sám sebe a nikoli „své Židy“, které označuje za vyvolené, aniž by v tom byl z jeho strany jen náznak ironie, nechal autor záměrně otevřenou.

VYVOLENÍ K ČEMU?

Název *Vývolení* je ovšem ironický víc než kruté, neboť se vztahuje na sirotky, na děti mentálně či fyzicky handicapované nebo takzvané sociálně nepřizpůsobivé či rasově degenerované, které spadaly do nacistického programu eutanazie. Na děti, ke kterým doktor Jekelius promlouvá následovně: „Vy jste vyvolení. Jednoho dne nastane pro Velkoněmeckou říši věčný den a vám bude dopřáno štěstí vyrůstat ve světle, na rozdíl od vašich otců a matek, kteří byli nuceni se plahočit v hanbě a tmě.“ Na děti, o nichž mladistvý protagonista Adrian ví, že se zabíjejí; a lékaři přitom „vybírají děti, které mají zemřít, tak, že jim strčí do pusy bonbon... a... ti vyvolení se potom přestěhují do pavilonu 15...“.

Při práci na *Vývolených* pobýval autor dlouhodobě ve Vídni. Procházel si tam jak nedávno zveřejněné výpovědi několika přeživších a svědectví těch zdravotníků, kteří těsně po skončení druhé světové války stanuli před lidovými soudy (a samozřejmě se necítili nijak vinni), tak autentické záznamy pořizované lékaři a sestrami v ústavu Spiegelgrund v první polovině 40. let minulého století, které se ovšem dostaly na světlo světa až o půl století později. Tak zjistil, že ještě před usmrčením byly děti tvrdě trestány, ponižovány, mučeny a občas i pohlavně zneužívány, v důsledku čehož se jejich už tak nedobýrý stav drasticky horšil. A pokud některé z nich jako Adrian přežilo, pronásledovalo ho obrovské celoživotní trauma, které nešlo nijak vytěsnit. Všechny hrůzy jsou přitom explicitně a do detailu vyličené a příběh tak není nijak očištěn, abychom ho mohli snadno číst – což měl nepochybně na mysli švédský novinář a spisovatel Matthias Høgborg konstatováním, že čtení doslova bolí. Sem-Sandberg se tak zřetelně vymezuje oproti tomu, co sám nazývá hollywoodskou verzí vyprávění o holocaustu, jež končí sentimentálně optimistickým koncem, tj. šťastným přežitím, zatímco na mrtvé se podle jeho názoru snaží dnešní západní společnost zapomenout.

Tak, jak se jí dlouho dařilo zapomenout na více než 700 zavražděných „spiegelgrundských“ dětí: oficiálně byly pohřbeny až roku 2002. Tak, jak na svou minulost úspěšně zapomněl doktor Gross, který je jako jediný v knize označen pravým jménem. Tak, jak se úspěšně podařilo zapomenout většině rakouské společnosti, která mu po válce umožnila vybudovat si kariéru soudního psychiatra publikujícího odborné články a ověčeného mnoha cenami a medailemi – přičemž jednu z nich, což je zas kruté ironické, obdržel přímo z rukou Bruna Kreiského, prvního rakouského kancléře židovského původu.

Na rozdíl od svých obětí zemřel Heinrich Gross přirozenou smrtí ve věku 91 let a nepotrestán. Byl s ním sice zahájen soudní proces, ovšem to už podle svých obhájců trpěl stařeckou demencí – a poslední přelíčení tak roku 2001 proběhlo bez jakéhokoli výsledku.

HANA ULMANOVÁ

(Steve Sem-Sandberg: *Vývolení*. Přeložila Dagmar Hartlová. Paseka, Praha 2015, 504 stran.)

SETKÁNÍ V JERUZALÉMSKÝCH HORÁCH

Ve středu 27. května letošního roku bylo v Tel Avivu a po celém Izraeli horko. Nejednalo se, jak by se takovému konstatování také dalo rozumět, o nějaké teroristické útoky či vojenské střety, ale skutečně o nebyvale vysoké teploty, které výrazně překračovaly 40 stupňů a částečně ochromily normální život ve městě. Přijel jsem do Izraele na pozvání předsedy Hitachdutu Jocej Českoslovakia – Sdružení Židů pocházejících z Československa – Nathana Steinera, který se svými spolupracovníky organizuje tradiční tryznu na památku československých obětí šoa. Každoročně se členové sdružení scházejí na jednom místě v Jeruzalémských horách poblíž města Bejt Šemeš, aby si připomněli místa rozestá po Slovensku a po Čechách, kde se narodili a vyrostli, vzpomněli na židovské obce a pospolitosti, kam jejich rodiče i oni v dětství a mládí patřili, a na tragický osud, který je potkal. Vždyť dnes až na malé výjimky Židé v těch místech nežijí. Zůstaly hřbitovy a synagogy a někde i jakési povědomí o tom, kdo byli lidé, kteří je založili, postavili a užívali.

Letos se tryzna konala 28. května, a když jsem se den před tím ve středu s panem Steinerem spojil, abych získal instrukce co a jak, byla hlavní starost to obrovské horko, které jako fén obklopilo každého, kdo opustil klimatizovanou část světa a odvážil se na ulici. Hitachdut byl založen v roce 1934 a většina jeho dnešních členů se do země přistěhovala po válce a zejména v letech 1948–1950. Tehdy to bylo 19 000 lidí, celá polovina všech československých Židů, kteří přežili koncentrační tábory a holocaust. To mimo jiné znamená, že většina pravidelných účastníků je v letech, kdy je třeba se extrémnímu zatížení spíše vyhýbat. „Starší lidé

nám odříkají,“ říkal do telefonu trochu nešťastně pan Steiner. On ovšem ve svých dvaosmdesáti starší není, a tak

Předseda Hitachdutu Nathan Steiner.

se domlouváme, že se zítra odpoledne na tryznu v každém případě uvidíme.

Počasi se ale umoudřilo. Druhý den byl na kopcích dokonce příjemný chládek a účast byla velká. Setkání (měl jsem příležitost se ho účastnit už potřetí) si uchovávají dobrou atmosféru, která doprovází to, co lidé dělají dobrovolně a tedy rádi. Zničené a zaniklé židovské obce tady dál existují v podobě pomníků,

Účastníci letošní tryzny v Jeruzalémských horách.

kamenů s nápisy a keramických desek, které je zpřítomňují dojemným a milým způsobem.

Je tady i mládež, tedy ti, kdo odešli z republiky kolem roku 1968 a často na-

šli v Izraeli pomoc a podporu ze strany svých krajanů. Této mládeži se už velmi blíží sedmdesátka, vždyť jsou to lidé mé generace. Jsou a zůstanou mládeží, protože děti lidí z Hitachdutu jsou už zcela Izraelci – a je to tak správné a jinak to ani nemůže být. Pro ně – ale nejen pro ně – vydal Hitachdut v roce 1999 knihu *Židé z Československa v Izraeli*, ve které je na 1500 jmen lidí, kteří něčím podstatnějším přispěli k rozvoji a renomé Státu Izrael. Aby oni i ostatní věděli, co čestí a slovenští Židé vykonali.

Hlavními řečníky byli předseda Nathan Steiner, Radovan Javorčík, velvyslanec Slovenské republiky, Karel Pažourek, zástupce velvyslance České republiky, Yoel Sher, bývalý izraelský velvyslanec v Praze a pak i v Bratislavě. Federaci ŽO v ČR jsem při této příležitosti zastupoval já, liturgickou část shromáždění vedl synovec pražského kantora Viktora Feuerlichta z Berševy. Mluví se mnoha jazyky, hodně už hebrejsky – ostatně čtvrtletník *Hazman haze* (Tento čas), který původně byl z rozhodující části slovenský a český, je dnes až na malé výjimky celý v hebrejštině. Také lze slyšet slovenštinu, občas maďarštinu a velmi střídavě češtinu.

Před soumrakem končí shromáždění modlitbou El male rachamim a Hatikvou, lidé se loučí, jeden autobus odjíždí do

Haify, druhý do Tel Avivu a je tu také plno aut, která se rozjíždějí na všechny strany. Loučím se s Martinem Rodanem, který v 90. letech minulého století vedl obnovenou pražskou kancelář Sochnutu a dnes přednáší francouzskou literaturu na Hebrejské univerzitě, s Nathane Steinerem, jenž se tady z projevu slovenského velvyslance dozvěděl, že bude co nevidět jmenován generálním honorárním konzulem, se všemi těmi milými

lidmi, s nimiž je tak příjemné být pospolu. Doufám, že se na setkání Hitachdutu v Jeruzalémských horách ještě alespoň jednou vrátím.

Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

ANTISEMITISMUS A ŽIDOVSKÝ OSUD

Poslední text historika Roberta S. Wistricha

Dne 19. května 2015 zemřel ve věku 70 let historik a přední znalec problematiky antisemitismu **ROBERT S. WISTRICH**, profesor evropských a židovských dějin na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a vedoucí Mezinárodního centra Vidala Sassoon pro výzkum antisemitismu při téže univerzitě. Narodil se v Kazachstánu, dětství prožil v Polsku a poté s rodiči emigroval do Francie, univerzitu absolvoval v Londýně. Od 80. let minulého století působil současně v Jeruzalémě a v Londýně (jako člen Britské akademie a poté jako první vedoucí katedry židovských studií na University College v Londýně). Je autorem řady publikací na téma antisemitismu, mj. knihy *Videňští Židé v době Františka Josefa či studie Antisemitismus: Nejstarší nenávisť. V češtině je dostupná jeho kniha Hitler a holocaust (Slovart 2008). Byl členem katolicko-židovské historické komise pro výzkum archivních materiálů papeže Pia XII. z doby šoa. Spolupracoval s rozhlasovými stanicemi BBC a Kol Jisrael, publikoval v řadě izraelských a amerických periodik. Krátce před smrtí se Robert S. Wistrich zúčastnil 5. globálního fóra pro boj s antisemitismem v Jeruzalémě a do redakce deníku Jerusalem Post poté zaslal svůj poslední text, v němž shrnul konferenční příspěvek. Tento projev (v mírně kráceném znění a s redakčními mezititulky) přetiskujeme.*

Ve svém příspěvku jsem zdůraznil nutnost osvobodit se od určitých překonaných mýtů. Shrnu jsem je v pěti bodech. Zaprvé, že i dnes se Židé v Izraeli a diaspoře soustřeďují na nebezpečí tradičního krajního pravicového antisemitismu – ať už rasistického, náboženského nebo nacionalistického. Přitom neonacismus sice ještě nezmizel, ale ve většině případů se jedná o druhořadou hrozbu.

Zadruhé – existuje iluzorní představa, že více vzdělávání o holokaustu a jeho připomínání může fungovat jako účinný protilek na současný antisemitismus. Tuto představu sdílí spousta vlád i nežidovských liberálů, kteří se řídí těmi nejlepšími úmysly, ale je zcela neopodstatněná. Naopak, dnešní „inverze holokaustu“ (zvrácené pojetí, které vnímá Židy jako nacisty

a muslimy jako obětované „Židy“) se až příliš často stává zbraní, jak pranýřovat Izrael a zostuzovat židovský národ. Takže přístup k celému tématu je třeba důkladně přehodnotit, modernizovat a vyladit.

Zatřetí, musíme si ještě naléhavěji uvědomit, že od roku 1975 (kdy OSN přijala skandální prohlášení, které odsuzuje sionismus jako rasismus) se hlavní silou nenávisť k Izraeli stává vektor, kterým je „nový“ antisemitismus.

Tím, že je židovský stát označován jako „rasistický“, „nacistický“, stát „apartheidu“, jako stát založený na „etnické čistce“, dělají jeho nepřátelé ze sionismu synonymum zločinnosti a zcela hanebný pojem.

Z toho plyne následující: každý Žid (či Nežid), který podporuje tu naprosto „ilegitimní“ nebo nemorální „sionistickou entitu“, napomáhá nezměrnému zlu.

Začtvrté, dnešní antisemitismus je produktem nového občanského náboženství, které můžeme nazvat „palestinství“.

PALESTINSTVÍ

Oficiální palestinský výklad je ten, že by bylo nejlepší nahradit Izrael Palestinou, která je „judenrein“ a sahá od Středozemního moře k Jordánu. V případě Hamásu je tento úmysl zcela zřejmý. Fatah se z taktických důvodů k úplné otevřenosti neodvažuje.

Ale v souvislosti s touto palestinskou ideologií (a miliony, které přicházejí ze světa na její podporu) jsou doslova veškeré sebeobraně akce Izraele okamžitě klasifikovány jako „genocida“, demonizovány a analyzovány jako součást temného židovsko-imperialistického spiknutí. Není potom divu, že propalestinské demonstrace, které začaly v létě 2014, často doprovázelo odporné skandování „Smrt Židům“ a antisemitské incidenty.

Můj pátý bod s touto skutečností úzce souvisí. Od počátku 21. století prošel antisemitismus procesem silícího fundamentalismu, spojeným s teroristickou a smrtelně nebezpečnou svatou válkou proti Židům a všem lidem, kteří nejsou muslimové.

Většina debaty se točí kolem problému s Íránem a radikálním islámem. Jenže když se nepostavíme základnímu nebez-

pečí, které představuje radikální islamistický a genocidní antisemitismus, jakou má náš společný boj naději na úspěch? Jedním ze symptomů této marné politiky usmiřování, již provozuje Amerika a Evropa, je téměř Pavlovův reflex, kdy po každém teroristickém antisemitském násilí se okamžitě prohlašuje, že nemá souvislost s islámem. Samozřejmě, že islamisté nejsou totéž co islám, jen menšina muslimů vyznává podporu terorismu, stigmatizovat někoho je špatné a umírněné muslimy musíme podporovat. Ale popírat podstatu není možné. Úroveň antisemitismu mezi muslimy zůstává nejvyšší na světě a strašlivé důsledky džihadistických hnutí, jakým je např. Islámský stát, pro všechny menšiny nelze přehlížet, tuhle hrozbu nelze zametat pod koberec.

Islamisté jsou hlavní síla současného antisemitismu a napomáhá jim morální relativismus příliš mnoha naivních západních liberálů.

VYJASNIT SI SVÉ POSLÁNÍ

Má šestá poznámka se týká toho, že Izraelci a Židé v diaspoře potřebují znovu objevit a znovu definovat svou židovskou identitu, základní židovské hodnoty a hloubku vztahu k zemi izraelské i svému historickému dědictví. Bylo mi ctí, že jsem před dvěma lety mohl pro odvážný projekt, jež iniciovalo Centrum Simona Wiesenthala spolu s organizací UNESCO, vytvořit výstavu *Národ, Kniha, Země – 3500letý vztah Židů ke Svaté zemi*. Navzdory všem předvídatelným překážkám a protestům se ji v červnu 2014 podařilo otevřít v sídle UNESCO v Paříži. (...)

Poslední úvaha z této zkušenosti vyplývá. Věřím, že v době, kdy existuje svrchovaný a demokratický Stát Izrael, můžeme a musíme si sami pro sebe vyjasnit své poslání, důvod existence, morální priority a hlubší smysl svého téměř zázračného návratu do historické domoviny.

To je druhá strana mince našeho boje proti antisemitismu. Tady v tlukoucím srdci židovského národa, jehož tělo a duše se spojily ve Městě míru, musíme být věrni národní a univerzální vizi biblických proroků. Antisemitismus, ten stín, který tak dlouho doprovází dva tisíce let trvající trápení v diaspoře a téměř sedmdesát let obnovené státnosti, není „věčný“ ani nesmí bránit Židům v tom, aby naplnili své nejvyšší poslání a jednoho dne se stali „světlem národům“.

(Originální znění je dostupné na www.jpost.com. Přeložila **am**, foto archiv.)

IZRAEL: Židé z Marsu a Venuše

Detaily dohody, již mělo šest mocností vedených Amerikou do 30. června uzavřít s Íránem, nešlo v tomto *Reč* zachytit. Ale o podstatě dohody se mluví a píše (i na stránkách *Reč*) už léta. Jde o to, že se zruší protiiránské sankce. Jenže výměnou za to Írán nezruší úplně svůj jaderný program (jak si přeje Izrael napříč politickým spektrem), jen omezí vojensky využitelné kapacity tohoto programu.

Problém je v tom, že Írán se na neurčito stane tzv. prahovým státem, takže v případě potřeby bude s to vyrobit jadernou zbraň asi do roka. A americký protiargument – skýtající záruku Izraeli – říká, že onen rok poskytne čas na zásah. K citlivým detailům patří třeba otázka, zda budou při iránském porušení dohody sankce proti Teheránu obnoveny automaticky, či zda je bude muset schválit Rada bezpečnosti OSN (kde mají účinnou brzdu Rusko a Čína). Ale obecná veřejná debata běží stále.

Podívejme se na dva její body. Na izraelskou argumentaci, jež občas působí přepjatě, a na postoj amerických Židů k ní. To je zvláštní moment. Podporuje úvahu, že na Zemi se různými názorovými směry rozvíjejí dva židovské politické národy – Izraelci a američtí Židé.

ÍRÁN, TECHNIKA A CÍLE

Nejprve k izraelské argumentaci vůči Íránu, přesněji k tomu, jak ji vnímá Západ a hlavně Amerika. Zajímavě o tom píše italský politolog Emanuele Ottolenghi v magazínu *Tablet*.

Všimá si toho, jak izraelské postoje komentuje bývalý analytik CIA Paul Pillar, tedy expert, který již může mluvit otevřeně. Pillar si stěžuje na „téměř povinné zmínky o nacismu v argumentech proti dohodě s Íránem“. Ten příměr se prý opírá jen o emoce a „posiluje odpor k jakémukoli jednání s takovým lidožroutským režimem“. Navíc v době, kdy se ten režim „snaží zařadit do mezinárodního společenství“. Ottolenghi si zároveň všimá toho, že Pillar nemluví sám za sebe – vyjadřuje názor širších vrstev americké společnosti, elit, ba i židovské komunity.

Střízlivá oponentura izraelskému alarmismu má v mnohém pravdu. Írán opravdu není průmyslovou velmocí, jakou bylo Německo ve 30. letech. Jeho armáda není skvěle vyzbrojena, vycvičena, ba ani fi-

nancována. Schází iránský maršál Rommel, který by vyslal tankové divize do sousedních zemí. A na rozdíl od nacistického Německa nejde o totalitní monolit, takže s ním lze uzavřít dohodu. Americký prezident Obama to zdůvodnil v rozhovoru pro *The New York Times*: „Jsme dost silní na to, abychom otestovali tyto předpoklady, aniž bychom se vystavili riziku.“

Leč právě tady vidí Ottolenghi zádrhel, a sice v tom Obamově „my“. My, Američané, jsme schopni nevystavit se riziku. Ale co jiné státy, jako je Izrael, ale i Turecko, Egypt či Saúdská Arábie? Izrael hodnotí riziko Íránu podle jiných měřítek. Podle oficiálních hlasů volajících po zničení židovského státu. Podle konference západních popíračů šoa svo-

Marcantonio Raimondi: *Venuše a Mars*. Repró MG v Brně.

lané loni v říjnu do Teheránu. Podle již druhého ročníku mezinárodní soutěže o nejlepší karikatury holokaustu.

Kdyby nebylo těchto faktů, vše by se jevilo v jiném světle. Ve světle samotné technologie, která opravdu není srovnatelná s tou nacistickou a jejíž kontrolu si Amerika dokáže uhlídat. Ale do jiného světa to vše staví fakt, že nedokáže uhlídat plány a myšlenky, které o využití technologií rozhodují. Až tady začíná srovnatelnost s nacistickým Německem. Není to samozřejmě paralela a už vůbec ne otevřená.

Írán uvažuje racionálně. Když se uká-

zalo, že brutální protižidovské řeči prezidenta Ahmadínežáda dělají ve světě víc škody než užítku, vznikla dokonce domácí iránská opozice proti popírání šoa. Ne proto, aby věc uvedla na pravou míru, ale proto, aby napravila poškozovaný obraz země. Aby se to prostě nedělalo tak primitivně a okatě.

Ottolenghi to shrnuje slovy, že Pillar může mít pravdu. Snad jde Íránu opravdu jen o rétoriku, která nemusí zakládat skutečnou hrozbu, natož útok. Ale intelektuálně poctivé je přiznat, že to může být i naopak. Amerika si může dovolit kalkulované riziko a očekávat, že to vyjde. Ale pokud ten Obamův risk nevyjde, nebude to Amerika, kdo za to zaplatí velkou cenu.

VOLÍŠ ŽIDOVSTVÍ, NEBO LEVICI?

Téma amerických Židů a jejich vztahu k Izraeli si oblíbil Chemi Šalev v listu

Haarec. Analyzoval obsáhlý průzkum provedený společností GBA Strategies mezi židovskou komunitou v USA. Jen málo amerických Židů (6–7 procent) řadí Írán a Izrael k prioritám Washingtonu. Obamovu politiku vůči Izraeli jich většina (57 procent) schvaluje. Jen menšina (43 procent) si myslí, že ta politika zájmy Izraele podráží. 70 procent amerických Židů souhlasí s Obamovým tlakem na „obě strany konfliktu“ (myšleno na Izrael i Palestince) a 44 procent souhlasí s tím, když Obama vykonává tlak na samotný Izrael.

Jsou to pozoruhodná čísla a potvrzují dojem, že ke kritikům izraelské politiky patří z nemalé části američtí Židé. Izraelského premiéra Netanjahu schvaluje 48 procent průzkumových Američanů, ale jen 27 procent amerických Židů. Asi něco bude na starém klišé, že zatímco vírou Izraelců je judaismus, vírou amerických Židů je levicový liberalismus.

Pěkně to vyjádřil sám Šalev už po posledních volbách amerického prezidenta v roce 2012. Všiml si, že většina amerických Židů („židovských Američanů“) hlasovala tradičně levicově, pro Obamu. Ale američtí Židé žijící v Izraeli („izraelští Američané“) hlasovali z 85 procent pro republikána Romneyho. Šalev tehdejší článek nazval „Izraelští Američané jsou z Marsu, židovští Američané jsou z Venuše“. Čímisi podobným zaváním i vztah k dohodě s Íránem. Jako by se tu skutečně rýsovaly dva židovské politické národy.

ZBYNĚK PETRÁČEK

BYLI TO ONI, SIONISTÉ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„Es tut mir leid – je mi to líto,“ pronesl brněnský primátor Petr Vokřál na zahradě augustiniánského kláštera na Mendelově náměstí. Jednoduchá německá věta, díky které se Brno dostalo do hlavních německých a rakouských zpráv, znamená, že se vedení města oficiálně postavilo proti principu kolektivní viny a uznalo, že město divokým vyhnáním asi třiceti tisíc lidí přišlo o část svojí budoucnosti. Na tuto větu léta čekali pamětníci tehdejších událostí. Vedle nich ale v klášterní zahradě stáli jak politici, tak duchovní, velvyslanci Rakouska a Německa, brněnští Židé a Romové, kteří přežili holocaust, aktivisté, studenti, umělci a zástupci českých i německých spolků. Věty o smíření ale nijak neoslovily brněnského komunistického zastupitele Jiřího Hráčka, který společně s další desítkou lidí protestoval u klášterní zdi, hned vedle pomníku obětem pochodu. (MFD 1. 6.) ■ „Pokud opravdu nechceme přijmout uprchlíky, proč nevystoupíme z EU a nezabarikádujeme hranice? Zní to absurdně? Jenže je to jen logický závěr z debaty, která se v Česku a na Slovensku o uprchlících vede. Plyne mi z ní, že do EU nepatříme, protože Evropě vůbec nerozumíme, jsme v ní cizinci cizejší než sami uprchlíci. Naši politici mluví o těch lidských bytostech jako o teroristech, muslimech (což je podle nich totéž), v nejlepším případě jako o negramotných primitivních a ubožácích. Ano, oni tak vypadají. Jenže jak bychom vypadali my po týdnech strádání, po nocích v podpalubí nebo po hodinách strávených v moři mezi tonoucími? Říká se tomu dehumanizace. Naši politici záměrně mluví tak, abychom migranty nevnímali jako lidské bytosti a nepřišlo nám jich náhodou líto. Je to stejný princip, jako když byli kdysi Židé zbaveni majetku i lidské důstojnosti, takže do transportů nastupovaly už jen odpudivé trosky, od nichž lidé odvraceli zrak,“ říká Martin M. Šimečka na Respekt.cz (8. 6.). ■ Pouliční umělci, zpěváci, hudebníci či výtvarníci bavili návštěvníky Ghettofestu v brněnské vyloučené lokalitě na ulici Hvězdová a na náměstíčku na nároží s Bratislavskou. Festival, který se konal počtvrté, si klade za cíl sblížovat lidi různého věku i národ-

ností a představit lokalitu, která nemá valnou pověst. Organizátoři také připomínali historii zdejší oblasti okolo ulic Cejl, Bratislavská a Francouzská, odkud byli deportováni Židé a po válce vyhnáni Němci. Na domě na nároží bylo do oken vylepeno pět velkých billboardů s portréty odvlečených Židů, kteří zde bydleli. Konal se také koncert na dvoře domu Bratislavská 35, kde zazněly skladby Pavla Haase, bratra herce Huga Haase. (Romea.cz 8. 6.) ■ Výstava *Dějiny Židů v Kutné Hoře* byla zahájena v bývalé kut-

nohorské synagoze. Zahájení předcházelo vzpomínkové setkání k uctění a připomínce obětí holocaustu. Dějiny židovské komunity v Kutné Hoře jsou příběhem dlouhým téměř 700 let. „Dějiny Židů v Kutné Hoře jsou ale především příběhy konkrétních lidí. Některé z těchto příběhů ještě čekají na své objevení v některém z archivů, další jsou patrně už jenom ze seznamu obětí holocaustu pokrývajícího zdi Pinkasovy synagogy v Praze,“ řekl autor výstavy Marek Lauermann. Vzpomínkového setkání u památníku se zúčastnila Dagmar Lieblová, poslední žijící členka předválečné kutnohorské židovské komunity, starosta Kutné Hory Martin Starý a rovněž velvyslanec Spojených států v České republice Andrew Schapiro a v zastoupení EU velvyslanec Lotyšské republiky Alberts Sarkanis. (Kutnohorský deník, 12. 6.) ■ Televizní kanál Russia Today přinesl příběh o tom, jak z Ukrajiny prchají Židé zneklidnění antisemitismem nové kyjevské vlády. Jako důkaz nabídl záběry rabína Kapustina, jak si balí věci s vysvětlením komentátora, že musí utéct před blížícím se nebezpečím. Pokud se ale zaposloucháte do slov samotného rabího, už si nejste tak jistí, čeho se vlastně bojíte. Ve skutečnosti totiž nešlo o rabína z kyjevské synagogy

prchajícího před ukrajinskou vládou, ale o představitele simferopolské synagogy na Krymu. Rabi dříve veřejně vystupoval na obranu Ukrajiny a Krymu před Ruskem a po okupaci poloostrova utíká před novými mocipány. (zprávyiDNES.cz 12. 6.) ■ Když Karel IV. stavěl Nové Město pražské, inspiroval se Jeruzalémem. Proto má i Praha svou „chrámovou horu“ (Karlovo náměstí). Moc už se to neví. Přesto je dobře, že Plzeň a Praha pořádají Dny Jeruzaléma. Ta akce se koná v době, kdy se svět dívá na Jeruzalém skrz prsty jako na cosi nepatřičného. Protest se ozval i u nás. Ano, Jeruzalém se vymyká jednou věcí. Je to jediné město na světě, v jehož případě pokrokáři horují pro jeho rozdělení. Co by se změnilo rozdělením Jeruzaléma? Pro tamní Araby jen to, že by získali formální suverenitu. Ale Židé mají v paměti, co následovalo po rozdělení v roce 1948 – odříznutí od historických i svatých míst. To vše připomínají Dny Jeruzaléma v Plzni a Praze. (Lidové noviny 20. 6.) ■ Když maďarský politik Csanád Szegedi, funkcionář ultrapravicové strany Jobbik, v roce 2012 zjistil, že je Žid, znamenalo to pro něj obrovskou životní ránu. Musel opustit řady Jobbiku, stáhnout se do ústraní a dlouze přemýšlet o tom, co bude dělat dál. Během posledních tří let však našel způsob, jak se se svým židovstvím vyrovnat. Příběh neonacisty, ze kterého se stal židovský aktivista, zveřejnil britský list The Daily Telegraph. Szegedi přitom nebyl „jen“ obyčejným neonacistou. Zastával vyšší postavení v krajně pravicové straně Jobbik, za kterou držel křeslo v Evropském parlamentu, a neváhal ve svých plamenných projevech svádět všechno zlo světa na Židy, Romy nebo Evropskou unii. „Antisemité do své nenávisti projektují svůj vlastní strach,“ říká nyní muž, který v minulosti zlehčoval holocaust. (echo24.cz) ■ „Sionisté se mě snaží zastrašit. Pod pláštíkem noci se vplížili ke mně domů a ukradli mi botu, aby mě znejistili,“ postěžoval si mluvčí britského muslimského hnutí Asghar Bukhari. Bizarní konspirační teorii skutečně zaujal, ovšem stěží tak, jak si původně přál. „Důkaz nemám, ale vím, že to byli oni – sionisté.“ Tak lze ve zkratce shrnout pozoruhodné prohlášení, s nímž koncem minulého týdne Asghar Bukhari vystoupil. (Lidovky.cz 15. 6.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Před **150 lety, 16. července 1865**, zemřel v Praze významný lékař a homeopat **ELIAS ALTSCHUL**. Narodil se 8. dubna 1797 v ortodoxní židovské rodině v Praze, po gymnáziu nejprve studoval orientální jazyky a judaismus a po získání doktorátu z teologie absolvoval ještě medicínu na univerzitách ve Vídni a Pešti. Během lékařské praxe v Boskovicích se seznámil s homeopatií a stal se jejím propagátorem. Od roku 1837 pracoval jako lékař v Praze, roku 1849 se habilitoval jako docent na pražské lékařské fakultě a o dva roky později otevřel homeopatickou kliniku. O homeopatické problematice napsal pětasedmdesát prací a vydával a redigoval též časopis, který se této problematice věnoval.

Elias Altschul.

Před **50 lety, 19. července 1965**, zemřel akademický sochař a grafik **RUDOLF SAUDEK** (nar. 20. října 1880 v Kolíně). Absolvoval výtvarnou akademii v Lipsku, později také Akademii výtvarných umění v Praze. Za druhé světové války byl vězněn v Terezíně, kde vedl pracovní skupiny keramiky a sochařství. Portrétoval významné kulturní osobnosti, známé jsou jeho sochy Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, F. X. Šaldy či jeho rytiny k Dantově *Božské komedii*.

Před **15 lety, 20. července 2000**, zemřel v Třebotově muzikolog, hudební kritik a dramaturg festivalu Pražské jaro a opery Národního divadla **PAVEL ECKSTEIN** (nar. 27. dubna 1911 v Opavě). Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Za druhé světové války byl od října 1941 do 19. ledna 1945 vězněn v lodžském ghettu. V letech 1948–1952 byl tajemníkem hudebního festivalu Pražské jaro. Potom působil v různých hudebních institucích (mj. v Syndikátu československých skladatelů, Svazu československých skladatelů). Dále pracoval jako dramaturg v Národním divadle a ve Státní opeře Praha.

Je autorem řady hudebních kritik a studií a několika rozhlasových pořadů. Roku 2002 vydalo nakladatelství Radioservis jeho vzpomínky nazvané *Životní náhody dr. Pavla Ecksteina*.

Před **50 lety, 29. července 1965**, zemřel v Londýně slavný tenorista **HANS NACHOD** (nar. 2. července 1883 ve Vídni). Absolvoval zpěv na vídeňské konzervatoři a následně působil v několika rakouských a německých divadlech. Roku 1916 ho tehdejší ředitel H. Teweles přijal do pražského Nového německého divadla. Zdejší angažmá trvalo až do roku 1923 a představovalo v jeho kariéře nejdelší etapu, během které ztvárnil na vysoké úrovni řadu rolí hlavně v italských operách. Po odchodu z Prahy působil Nachod ve Štětíně a krátce poté ukončil pěveckou kariéru. Ve 30. letech žil a vyučoval ve Vídni. Po připojení Rakouska k Německu odešel přes Prahu do Londýna.

Před **20 lety, 12. července 1995**, zemřel v Jeruzalémě historik a spisovatel **ERICH KULKA** (pův. jm. Erich Schön). Narodil se 18. února 1911 ve Vsetíně, pracoval v dřevařském průmyslu, roku 1939 byl zatčen za protinacistickou činnost a až do svého útěku z deportačního vlaku (v lednu 1945) vězněn v koncentračních táborech Dachau, Neuengamme a Osvětim. Po válce přijal na památku své zahynulé manželky příjmení Kulka, spolupracoval s komisí pro identifikaci válečných zločinců a svědčil i v procesech proti nim. Po ruské okupaci roku 1968 odešel do Izraele, kde pokračoval v badatelské a publikační činnosti a spolupracoval s rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa. Erich Kulka je autorem a spoluautorem řady knih a studií o problematice šoa, mj. *My mrtví žalujeme!* (1945), *Továrna na smrt* (1946), *Noc a mlha* (1958), *Frankfurtský proces* (1964), *Soudcové, žalobci, obhájci* (1966), *Židé v československé Svobodě armádě* (1990) a *Židé v československém vojsku na západě* (1992). V roce 1993 založil na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě nadaci, která nese jeho jméno a uděluje ceny doktorandům za vynikající práce v oblasti výzkumu dějin českých Židů a holokaustu. K výročí jeho narození byla roku 2011 vydána (česky, anglicky, hebrejsky) Hebrejskou univerzitou v Jeruzalémě a Židovským muzeem v Praze pamětní kniha *Erich Kulka 1911–1995. Život jako poslání za ty, kteří se nevrátili*. **ra, am**

ZEMŘEL MENAŠE KADIŠMAN

Ve věku 82 let zemřel 8. května v nemocnici v Tel Avivu malíř a sochař Menaše Kadišman. V mládí byl v kibucu pastýřem ovcí – a ovce se staly jedním z velkých témat jeho pozdějších prací. Po absolvování vojenské služby studoval sochařství – nejprve v Izraeli, pak v Londýně, kde žil dvanáct let a uspořádali mu tu i jeho první výstavu. Do Izraele se vrátil v roce 1972, aby podle svých slov „znovu viděl ovce, strohy, oslíky a zemi“.

Měl blízko k modernistickým umělcům, jako byli Andy Warhol či Robert Rauschenberg. Jeho monumentální objekty byly tvořeny zdánlivě navzdory přitažlivosti zemské: kamenné či kovové konstrukce, které vypadají, jako by se vznášely, jako symboly nespoutanosti a svobody. Proslavily ho nejen sochy a malby, ale také instalace (i živé): roku 1968 se zúčastnil Benátského bienále a jako exponát přivedl stádo ovcí s modře natřenými hřbety, on sám byl jejich pastýř; jindy rozestavil na louky desítky ovčích „portrétů“. Pracoval též se skleněnými střepy, z nichž vytvářel sochy i obrazy. Roku 1995 dostal nejvyšší vyznamenání své země – Izraelskou cenu.

Byl známý jako srdečný a velkorýsý muž, dveře ateliéru nechával otevřené všem zájemcům a ochotně pomáhal potřebným. Jeho sochy jsou rozmístěny po

Menaše Kadišman: *Výstup*. Foto J. Daniček.

celém Izraeli a lidé je vnímají jako přirozenou součást měst či krajiny. Jedna z největších, jakýsi „pád do výšky“, zdobí náměstí Habima v Tel Avivu a jmenuje se *Výstup*. Tvoří ji tři mohutné železné kotouče, které se naklánějí tak, že má člověk strach, že se zřítí, ale současně stále stoupají vzhůru. **am**

Tomáš Kulka UMĚNÍ A KÝČ

▪ Již třetí vydání knihy profesora estetiky na Karlově univerzitě, jež se přes vyhraněnost a polemičnost stala základní příručkou pro každého, kdo se zajímá o fenomén kýče. Kulkova práce se srozumitelným a vtipným způsobem snaží charakterizovat vlastnosti kýče, jež jsou mu bytostně vlastní. Tím se odlišuje od přístupu, který chápe kýč výhradně kontextuálně.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2014. 296 stran, 288 Kč.

Paolo Maurensig LŮNEBURSKÁ VARIANTA

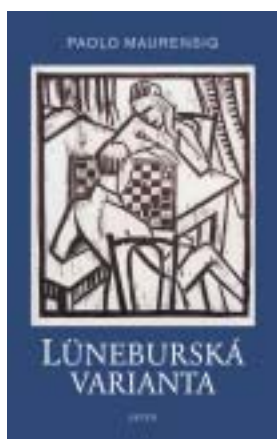
▪ Českým čtenářům se poprvé představuje italský autor Paolo Maurensig (*1943), jehož právě román *Lüneburská varianta* v Itálii i v zahraničí proslavil. Bývá často srovnáván s *Šachovou novelou* Stefana Zweiga a obě díla mají skutečně řadu společných motivů: vyhraněnou dvojici šachových protivníků, téma boje dobra a zla, zájem o šachovou psychologii až patologii... Do děje jsme vtaženi velmi rychle. V novinách se píše o záhadném úmrtí (byla to sebevražda, anebo vražda?) úspěšného podnikatele a šachového odborníka Dietera Frische. Záhy na scénu vstupuje mladý, talentovaný a nadšený šachový učeň Hans Mayer a jeho tajemný učitel Tabori, a navíc je tu jedna neobvyklá šachová varianta, na niž by kdosi možná rád zapomněl. Kam až mohou šachy člověka dovést (v dobrém i zlém)? A co když je všechno jen jedna velká šachová partie? Možná i život?

Vydalo nakl. Sefer v Praze roku 2015. Z italského přeložil Šimon Daniček. 160 stran, dop. cena 180 Kč, v redakci 140 Kč.

Arnošt Goldflam POHÁDKY O NEPOTŘEBNÝCH VĚCECH A LIDECH

▪ Čtrnáct pohádkových příběhů, jejichž hrdiny jsou třeba staré hadry po tatínkovi nebo obnošená bota. Autor o nich říká: „Můj otec schovával všechno možné. Měl doma cenné věci, ale taky úplně šunty. Někdy mi ukazoval, kde co je. Třeba zlatý prstýnek byl mezi ponožkami, zlatá mince s císařem Františkem Josefem zase pod košilemi. Našel jsem po něm ve sklepě mimo jiné krabici a na ní bylo jeho písmem napsáno ‚Staré nepotřebné hadry‘. Uplynula léta, já jsem na to málem zapomněl, a pak se to náhle vynořilo. Vždyť to může být pohádka! A v mé hlavě se obje-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

vovaly další nepotřebné věci a taky tak či onak nepotřební lidé, zlí i dobří.“

Vydalo nakl. Andrej Šťastný v Praze roku 2014, ilustrace Petra Goldflamová Štětínová. 94 stran, dop. cena 249 Kč.

Charles Lewinsky GERRON

▪ Švýcarský autor vypráví životní příběh slavného německého herce a režiséra židovského původu Kurta Gerrona, který byl nacisty transportován do terezínského ghetta (jeho osud se stal námětem řady textů, filmových dokumentů či divadelní hry *Sladký Theresienstadt*). Někdejší hvězda němých filmů a herecký kolega Marlene Dietrichové se stal jedním z tisíce vězňů. V roce 1944 dostal od nacistů za úkol natočit propagandistický film *Vůdce daroval Židům město*, který by ukazoval „šťastný“ život Židů v Terezíně. Kniha klade závažné otázky: Je vůle přežít silnější než pochyby o životě ve lži? Je možné popřít celý život pro záchranu vlastního krku?

Vydalo nakl. Mladá fronta v Praze roku 2015. Z němčiny přeložila Eva Pátková. 416 stran, dop. cena 369 Kč.

OSVĚTIMSKÉ ALBUM

▪ Do 20. září je v Domě fotografie (Revoluční 1006/5, Praha 1) přístupná výstava, již připravily Židovské muzeum v Praze a Galerie hlavního města Prahy. Prezentuje všech téměř 200 fotografií z tzv. Osvětimského alba (resp. jeho kopie), unikátního dokumentu z roku 1944, zachycujícího systematickou likvidaci evropských Židů. Ačkoli jsou na fotografiích zachyceni převážně občané předválečného Českosloven-

ska z Podkarpatské Rusi, nebyl doposud v České republice tento soubor fotografií vystaven. ŽMP je partnerem výstavy, pro kterou poskytlo nové tisky z negativů pořízených v roce 1947. Otevřeno út–st, pá–ne: 10–18 hod., čt: 10–20 hod., po: zavřeno.

ZMAŘENÉ NADĚJE Poválečné Československo jako křižovatka židovských osudů

▪ Už jen do 23. srpna lze vidět výstavu v Galerii Roberta Guttmanna (U Staré školy 3, Praha 1), která představuje málo známé aspekty historie českých zemí po druhé světové válce, spojené s návratem přeživších z koncentračních táborů a tranzitem desetitisíců židovských uprchlíků přes naše území. Tematicky tak navazuje na předchozí výstavu *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války*, která 20. století uvedla jako éru uprchlíků (více viz minulé číslo *Rech.*) Otevřeno denně kromě soboty a židovských svátků 9–18 hod.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM HLEDÁ PAMĚTNÍKY

▪ Židovské muzeum v Praze v souvislosti s přípravou nové expozice ve Španělské synagoze hledá pamětníky, kteří by nám poskytli svědectví o Španělské synagoze či zdravotnickém zařízení v tehdejší Kelleyově ulici. Budeme vděční, pokud se na nás obrátí každý, kdo (případně jeho rodina) před druhou světovou válkou například navštěvoval synagogu v Dušně, v období protektorátu pracoval nebo se pohyboval ve skladu, který zde vznikl, či pracoval nebo byl hospitalizován v přílehlé židovské nemocnici. Uvítáme i jakékoli dokumenty a fotografie vztahující se ke jmenovaným tématům.

Prosím, kontaktujte kurátorku sbírky Rozhovory s pamětníky Pavlu Hermínu Neuner: pavla.neuner@jewishmuseum.cz, tel.: 222 749 227.

SYNAGOGA TURNOV

▪ Srdečně zveme na tyto pořady: v sobotu 4. července od 18.00: *Pavel Koren a jeho harmonika*, koncert izraelského harmonikáře s českými kořeny. V sobotu 15. srpna od 18.00: koncert skupiny *Širim aširim* – hebrejské písně, židovské melodie, biblické texty s moderním zvukem. Během prázdnin můžete též zhlédnout výstavu *Synagogy v plamenech: Křišťálová noc 1938 v českém pohraničí* na ženské galerii synagogy. Otevírací doba v červenci a srpnu: denně 9.00–17.00 (více na www.synagoga-turnov.cz).

KONCERT V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

▪ Dne **29. 7.** od 18.00 se v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1) koná koncert varhaníka Josefa Rafaje. Program: J. Pachelbel: *Ricercar in c*; J. S. Bach: *Al-labreve BWV 589*; F. Mendelssohn Bart-holdy: *Sonáta č. 4 B dur, op. 65*; V. Belli-ni: *Sonáta pro varhany*; J. Alain: *2 tance na Agni Yavishita*; G. Litaize: *Lied*; P. Eben: *Versetti č. 1*.

FOTOGRAFIE JAROSLAVA FIŠERA

▪ Do **11. září** je v Jeruzalémské synagoze instalována výstava fotografií Jaroslava Fišera *Židovské památky a volná tvorba*. Synagoga je otevřena denně kromě soboty od 11 do 17 hodin.

LÉTO V 10 HVĚZDÁCH

▪ Všechny synagogy a rabínské domy, které byly opraveny v rámci projektu Re-vitalizace židovských památek v ČR, jsou přístupné a nabízejí nejen stálé expozice, ale i různé kulturní akce. Nabízíme jejich výběr pro červenec a doufáme, že během letních měsíců budete mít příležitost se do krásných budov podívat. Bližší informace o jednotlivých objektech, expozicích a je-jich otevírací době naleznete na www.10hvезд.cz.

Horní synagoga, Mikulov

▪ V červnu až září lze v synagoze zhléd-nout výstavu s názvem *V prachu*, obrazy Zuzany Novotné Ištvánové.

▪ **5. 7.** od 15.00 se koná koncert Ostravského smíšeného sboru; **16. 7.** od 17.00 se uskuteční procházka po Židovském Městě.

Židovská škola, Jičín

▪ **2. 7.** v 18.00 se v sále bývalé židovské školy uskuteční vernisáž výstavy malířky Hany Alissy Omerové *Nebeský a pozem-ský Jeruzalém*. Výstava potrvá do konce srpna.

Synagoga, Boskovice

▪ Ve dnech **9.–12. 7.** se ve městě koná již 23. ročník Festivalu pro židovskou čtvrť, část programu se koná v opravené synago-ze: **9. 7.** od 19 hodin koncert skupiny Buj-dosó z Maďarska; **10. 7.** od 21.00: před-stavení *Be Gan Eden* tanečnice Terezy Indrákové, představující tanečně pohybový pohled do světa hebrejské lingvistiky; **11. 7.** od 19.00 koncert Heleny Zaoralové a Mirka Vodrážky. Program celého festivalu nalez-nete na www.boskovice-festival.cz.

Stará synagoga, Plzeň

▪ Do 28. srpna lze v synagoze zhlédnout fotografie slovenské manželské dvojice Ľuba a Moniky Stachových. Výstavu tvoří dva samostatné projekty: soubor *Dva domy jednoho pána* představuje formou fotografických diptychů srovnání objektů

KULTURNÍ POŘADY

Foto Jaroslav Fišer.

funkčních křesťanských chrámů a židov-ských synagog či modliteben, které slouží dnes většinou k jiným účelům nebo nejsou užívané a chátrají. Stachovi fotografovali dvojice objektů na různých místech na Slo-vensku a v polské Haliči. Druhý projekt *Za-chor (Pamatuj)* je inspirován hledáním stop paměti místa. V letech 1942–1944 byl zří-zen nedaleko městečka Nováky na západ-ním Slovensku židovský koncentrační tá-bor. Po osvobození bylo území tábora postupně rozebráno a poddolováno. Dnes nejsou na místě tábora žádné stopy. Instalaci připomínající existenci tábora tvoří dvě vel-koformátové fotografie současného stavu území tábora pořízené v létě a v zimě a pro-jeckce videonahrávky, na níž jsou zachyceny vzpomínky a výpovědi ještě žijících svěd-ků, kteří v táboře prožili část svého mládí. Kurátorem výstavy je Radovan Kodera.

LÉTO V ŽIDOVSKÉ ČTVRTI V TŘEBÍČI

▪ Ve dnech **17.–19. 7.** probíhá v Třebíči festival *Oživené Židovské Město*, který na-bízí řadu akcí a o týden později odstartuje 12. ročník festivalu židovské kultury *Ša-majim*. Jana Peterová z Židovské obce v Praze bude hovořit o mikve (rituální láz-ni), zazní melodie klezmerové, jidiš i v ja-zyce ladino, uskuteční se i výuka izrael-ského sebeobránného systému krav maga pro děti, na závěr festivalu vystoupí jako host slovenské klezmerové kapely Press-burger Klezmer Band fenomenální armén-

ská zpěvačka Karine Sarkisjan. Celý pro-gram najdete na www.samajim.cz.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY V HOLEŠOVĚ

▪ Ve dnech **28. 7.– 2. 8.** bude v Holešově probíhat festival židovské kultury *Ha-Ma-kom 2015*. Festival zahájí vernisáž foto-grafií Jindřicha Buxbauma ve velkém sále holešovského zámku; celý program nalez-nete na www.holesov.info.

IZRAELSKÁ KULTURA V ČR

▪ Na MFF v Karlových Varech bude v soutěži Fórum nezávislých zastoupen iz-raelský snímek *Princezna* režisérky Tali Shalom-Ezerové, která bude na festivalu přítomna spolu s představiteli hlavních rolí. Film se promítá ve dnech **4. a 5. 7.**

▪ Upozorňujeme též na snímek *Píseň písní*, inspirovaný dílem klasika moderní jidiš lite-ratury Šoloma Alejchema. Jedná se o třetí celovečerní film ukrajinské filmařky Evy Neymannové a fascinujícím způsobem zpřítomňuje svět židovského štetlu začát-ku 20. století. Promítá se ve dnech **5., 6. a 8. 7.** Více na www.kviff.com.

▪ Partnerem letošního ročníku *Mezinárod-ního workshopu současného tance* je Vel-vyslanectví Státu Izrael v ČR. V jeho rámci se letos poprvé uspořádá taneční work-shop pro nejširší veřejnost, a to s lektorem stylu gaga Janivem Avrahamem. Tento styl vyvinul tanečník a choreograf Ohad Naharin jako pohybový jazyk, který vychází z víry v uzdravení, dynamiku a mocnou sílu pohybu. Workshop se koná dne **18. 7.** od 18 do 19.15 na Anenském náměstí 2 v Praze 1, stojí 340 Kč. Více informací a re-gistrace na www.icdw-prague.com.

▪ Na festivalu *Colours of Ostrava* vystoupí **18. 7.** od 19.15 v rámci tzv. Travel Party rov-nou tři rozmanitá izraelská uskupení: Rita, Mark Eliyahu a Alaev Family. Zpěvačka Rita (nazývaná izraelská Madonna) se naro-dila v Íránu, hráč na kamanču Mark Eliyahu v Dagestánu a sedmičlenná skupina Alaev Family dorazila do Tel Avivu z Tádžikistánu. Mark Eliyahu následně vystoupí i na Folko-vých prázdninách v Náměstí nad Oslavou.

▪ Na festivalu *Živá ulice* v Plzni vystoupí dne **14. 8.** talentovaný multiinstrumentalista Adam Ben Ezra, v jehož hudbě se setkáte s prvky jazzu, latiny a středomořské hudby.

GALERIE SLUNEČNÁ

▪ V experimentálním výstavním prostoru biofarmy Slunečná na Šumavě byla otevře-na další výstava skupiny Unfocused – tento-krát s názvem *WhiteLine Slunečná*. V rámci skupiny vystavují L. Hovorka, H. Farkas, L. Kousal a hosté. Více informací nalezne-te na www.biofarma-slunce-na.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

▪ **Procházka po (nejen) židovské historii Vinohrad:** Ve dnech 27. a 28. 5. se osm studentů z kvarty našeho gymnázia společně s dalšími 23 studenty ze ZŠ B. Němcové v Přerově a ZŠ Bohuňovice zúčastnilo projektu *Jáchymka a Užhorod – výchova k respektu a toleranci*. Projekt byl organizován Institutem Tereziánské iniciativy, pod vedením lektorek T. Štěpkové a M. Zahradníkové, a Lauderovými školami, jejichž studenti připravili procházku po (nejen) židovských památkách Vinohrad. Tu si studenti připravovali s využitím materiálů IWalks Vinohrady z USC Shoah Foundation, mapy projektu *Praha sdílená a rozdělená* Multikulturního centra Praha a dalších materiálů. Vybrali si určitá místa v okolí školy a pro hosty z Přerova a Bohuňovic (mnozí navštívili Prahu poprvé) si připravili výklad a obrazovou dokumentaci o jejich historii. Po návratu do školy naši studenti ještě promítli několik videí s výpověďmi pamětníků z USC Shoah Foundation, které se k těmto místům vážou.

Během projektu, který se jinak odehrával v bývalé židovské škole v Jáchymově ulici, se studenti seznámili s příběhy dvou menšinových škol, židovské školy v Jáchymově ulici a romské školy v Užhorodě a diskutovali o zkušenostech z vlastních škol.

▪ **Malin Sirupstein:** Studentky kvarty pod vedením Peera M. Friedmana přeložily klasickou knihu izraelské literatury pro děti *Mic Petel*. Český název díla zní *Malin Sirupstein*.

▪ **Motýlí projekt:** Vstup do školy ozdobili pestrobarevní motýli. Je to výsledek společné práce *The Butterfly Project* s malířkou Helgou Hoškovou a Elou Weissberger, která žila v někdejší sirotčinci v budově dnešních LŠ a posléze chodila do tereziánských hodin kreslení vedených Friedrickem Brandeisovou.

▪ **Gratulujeme:** V krajském (celopražském kole) biologické olympiády kategorie D (prima a sekunda) nás reprezentovala Ester Gracerová a v kategorii C (tercie a kvarta) Laura Poldauf. L. Poldauf skončila na výborném 7. místě z počtu 28 účastníků.

Studenti naší školy se v květnu zúčastnili závodů OVOV – šestiboj všestrannosti. V silné konkurenci si vedli velmi dobře: v kategorii dívek jsme získali 1. a 3. místo. Vítězka Petra Tajovská nás bude dále reprezentovat v krajském kole. *tr, ip*

KURZY BIBLICKÉ A MODERNÍ HEBREJŠTINY

▪ Židovská liberální unie pořádá kurzy hebrejštiny: Biblická hebrejšтина – začá-

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

tečníci a mírně pokročilí: kurz čtení a články z učebnice rabi Richarda Federa *Haleluja*. Pokročilí: čteme a překládáme, nyní 19. kapitolu z První knihy Mojžíšovy. Moderní hebrejšтина: Kurzy pro úplné začátečníky, začátečníky, mírně pokročilé bet a středně pokročilé bet+. Používáme také audiovizuální techniku. Kurzy jsou zdarma, jsou hrazeny z grantu MŠMT a NFOH a začnou opět po prázdninách.

Pořádáme i udržovací kurzy přes léto, bližší informace na www.zlu.cz. *ef*

PROGRAM BEJT SIMCHA

▪ **Tiša be-av:** V sobotu 25. 7. od 18.30 se v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1) koná bohoslužba ke svátku Tiša be-av.

▪ **IX. reformní šabat:** World Union for Progressive Judaism a Bejt Simcha srdečně zvou na IX. reformní šabat, který se bude konat ve dnech 28.–30. srpna 2015 v Jičíně ve spolupráci s Federací židovských obcí a Baševi, o. p. s. Program zahrnuje bohoslužbu a besedu s rabínem Joelem Oseranem (viceprezident WUPJ), přednášky, prohlídku Jičína i návštěvu židovských hřbitovů v Jičíně a Mladé Boleslavi. Účastnický poplatek: 1200 Kč dospělí, 700 Kč děti a studenti do 18 let (za ubytování, stravování, dopravu z Prahy do Jičína a zpět, program), místní účastníci 250 Kč (za stravování a účast na celém programu). Další informace a přihlášky na e-mailu kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 603 393 558, zašlete je nejpozději do 7. 8. Všichni jste srdečně zváni. *bs*

JAKÉ JSOU SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ SLUŽBY VE ŠVÝCARSKU?

Na tuto otázku se pokusili odpovědět pracovníci sociálního oddělení Židovské obce v Praze, kteří za podpory grantu Ministerstva zdravotnictví ČR v programu Česko-švýcarské spolupráce na podporu sociální a zdravotní péče o seniory vyjeli na stáž do Curychu.

Tým složený ze sociálních pracovníků a ergoterapeutky navštívil sociální odbor a několik pobytových zařízení, která poskytují dlouhodobou sociální a zdravotní péči seniorům a seniorkám a jsou zřizována a podporována židovskými komunita-

mi v Curychu. Stáž a celou návštěvu pomohl zorganizovat pan Peter Neuwirth, který nás také uvítal a seznámil s městem.

První návštěva vedla do Israelitische Culturemaine Zürich, kde jsme hovořily o službách s vedoucím sociálního odboru Edgarem Eyalou a sociální pracovníci Yael. Dále jsme navštívily dům Beth Chana (Wohnheim Beth Chana – domov pro osoby s mentálním postižením a psychiatrickým onemocněním), kde jsme si o celém projektu, který zahrnuje nejen pobytovou službu rodinného typu, ale především poradenství lidem v obtížných životních situacích, povídaly s panem Leslieem Hertigem a paní Madelaine Pasternakovou. V dalších dnech jsme navštívily Centrum pro seniory Sikna (Sikny Stiftung), které je hlavním partnerem ŽOP v tomto projektu. Sikna je poměrně nové zařízení, které zajišťuje služby ve dvou budovách asi 120 seniorům a seniorkám s různými potřebami ve věku od 70 do 104 let. Součástí tohoto centra je také část zaměřená na péči o klienty s demencí. Pro srovnání jsme navštívily ještě jeden domov pro seniory, a to Domov Huga Mendela (Heim Hugo Mendel Stiftung), kde nás po zařízení spíše rodinného typu prováděl jeho ředitel Michael Sutter. Všechny domovy jsou privátními zařízeními, jež provozují jednotlivé židovské komunity, které jsou v Curychu čtyři. Klienti a klientky si hradí péči sami, těm, kteří nemají dost prostředků, pomáhá město a část péče je hrazena ze sociálního pojištění.

Všude nás velmi mile přivítali a ukázali vše od sklepa po půdu: jak vypadají pokoje (zpravidla jednolůžkové), společenské místnosti, místa pro snídani (která se vydává třeba až do oběda!), košer kuchyně, modlitebny, velkoryse projektované společné vstupní prostory, terasy s odpočinkovým zázeminím pro klienty i personál. Prostory všech tří domů byly skutečně důstojným místem a domovem pro ty, kteří již nemohou být soběstační a chtějí mít čistý pokoj, možnost zajít o šabesu na bohoslužbu, mít pocit, že jsou v „michelinské“ restauraci a ne v jídelně.

Přivezly jsme si domů do Prahy spoustu drobných, ale důležitých podnětů a nápadů, které se dají poměrně jednoduše přenést do našich sociálních služeb. Dozvěděly jsme se mnoho zajímavého o systému domácí péče, o poradenství, o vzdělávání pracovníků, o jednotlivých aktivitách a službách až po paliativní péči, která je samozřejmou součástí všech zařízení.

Děkujeme všem pracovníkům, kteří se nám věnovali, za odborný výklad a zprostředkování zkušeností, paní Mgr. Aleně Ortenové za tlumočení, a především děkujeme panu P. Neuwirthovi za jeho obětavost a pomoc, bez kterých by se stáž nemohla uskutečnit. *jw, ao*

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** blahoželáme našim členom: pán Juraj Alner – 78 rokov; pán Alexander Bachnár – 96 rokov; pani Ing. Erika Brániková – 84 rokov; pán Ernest Brodek – 85 rokov; pani Mariana Deáková – 71 rokov; pán Ondrej Herec – 71 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 77 rokov; pani Zita Kurzová – 71 rokov; pani PhDr. Ema Panovová–Weiser – 90 rokov; pán PaeDr. Ivan Pasternak – 71 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná – 79 rokov; pani Veronika Poláková – 85 rokov; pani Míra Radová – 86 rokov; pani Mariana Rybecová – 80 rokov; pán Samuel Trojan – 95 rokov; pani Agneša Urbanová – 80 rokov; pani Anna Weissová – 91 rokov, a pani Katarína Zitkovská – 86 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

V máji zemrel pán Tomáš Seidmann.

Zichrono livracha!

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú: pani Nicole Engelmánová, nar. 31.7. – 44 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 77 let, pan David Fiša, nar. 7.7. – 27 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 43 let; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 66 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 65 let; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 84 let, pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 86 let, a pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 71 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslavujú: pan Libor Běleš, nar. 9.7. – 42 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 42 let; pan Daniel Jančovič, nar. 30.7. – 33 let; pan PhDr. Michael Neuwirth, nar. 7.7. – 57 let; pani Irena Kubešová, nar. 30.7. – 47 let, a pan Alexander Shonert, nar. 31.7. – 43 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví své narozeniny pan Tomáš Sommer, nar. 23.7. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **júli** oslaví narodeniny: Ing. Ernest Ackermann, nar. 27.7. – 60 rokov; pani Agnesa Friedová, nar. 27.7. – 63 rokov; pani Ilona Gregorová, nar. 29.7. – 86 rokov; pán Peter Haber, nar. 1.7. – 67 rokov; pán Šimon Chajmovič, nar. 15.7. – 93 rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová, nar. 24.7. – 71 rokov; pani Mgr. Eva Novotná, nar. 4.7. – 67 rokov; pani Zora Ondrušová, nar. 13.7. – 58 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan, nar. 16.7. – 64 rokov; pani

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

MUDr. Marta Rubovičová, nar. 28.7. – 64 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalamon, nar. 29.7. – 64 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví jubilea: pan MgA, PhDr. Daniel Hrbek, nar. 29.7. – 44 let; pan Petr Beck, nar. 22.7. – 88 let; pani Eva Vostrá, nar. 13.7. – 27 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 22 let; slečna Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 18 let, a slečna Linda Dorazilová, nar. 27.7. – 13 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červenci** blahopřejeme: pani PhDr. Zuzana Čaplová, nar. 5.7. – 66 let; pan Ing. Dalimil Čech, nar. 25.7. – 34 let; pan Ing. Josef Salomonovic, nar. 1.7. – 77 let; pani Inge Rusňáková, nar. 2.7. – 83 let; pani Jindřiška Danelová, nar. 6.7. – 83 let; pani Zuzana Lyčková, nar. 20.7. – 67 let, a pani Evženie Mádlová, nar. 28.7. – 66 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červenci** slaví: pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 62 let; pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 62 let, a pani Mgr. Klára Tydlitátová, nar. 30.7. – 30 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavujú narozeniny: pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 86 let; pan Mikuláš Bröder, nar. 26.7. – 87 let; pan Ernest Fuks, nar. 13.7. – 89 let; pani Eva Hermanová, nar. 22.7. – 86 let; pani Ilona Homolková, nar. 23.7. – 81 let; pan Jan Jelínek, nar. 19.7. – 75 let; pani Sonja Kratochvílová, nar. 19.7. – 89 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 86 let; pan Thomas Lamberk, nar. 14.7. – 75 let; pani Zdena Langerová, nar. 14.7. – 86 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 91 let; pani Hana Nermut, nar. 12.7. – 90 let; pani Marta Neuzilová, nar. 29.7. – 83 let; pani

Edita Patrovská, nar. 26.7. – 89 let; pani Irena Racková, nar. 23.7. – 90 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 90 let; pani Valerie Slezáková, nar. 1.7. – 92 let; pan Bedřich Steiner, nar. 19.7. – 84 let; pani Gusta Šnáblová, nar. 3.7. – 96 let; pani Věra Tomanová, nar. 5.7. – 84 let; pani Hana Tomková, nar. 28.7. – 83 let, a pani Janina Vrbová, nar. 20.7. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 10. 6. zemřel pan dr. Emil Svátek, dlouholetý gabe Jeruzalémské synagogy. Rozloučit se s ním 10. 6. 2015 do obřadní síně Nového židovského hřbitova v Praze 3 přišel minjan Jeruzalémské i Staronové synagogy i mnoho dalších souvěrců z Prahy i odjinud. Po léta patřil neodmyslitelně k pražské obci, pro kterou po ukončení své profesní kariéry ještě dlouho pracoval jako vedoucí sociálního oddělení. Byl laskavý a vlídný ke všem bez rozdílu a vlastně ani v dobách, kdy na pražské obci docházelo k nedorozuměním a konfrontacím, nedával přednost žádné straně. Snažil se vyjít s každým a také se mu to dařilo. Odešel jako jeden z posledních své generace a velká účast na jeho levaje potvrdila, že si ho lidé vážili a měli ho rádi. Smuteční obřad provedl vrchní pražský rabin David Peter a kantor Daniel Vaněk. Památka spravedlivého ať je nám k pozhnání.

Dne 16. 5. zemřel pan Juraj Lukáč ve věku 87 let.

Zichrono livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júl** sa dožívajú jubileí títo členovia: pani MUDr. Soňa Bázlerová, nar. 6.7. – 70 rokov; pani Fani Izraelová, nar. 22.7. – 69 rokov; pani Magda Rochlitzová, nar. 22.7. – 78 rokov, a pani Etela Štekauerová, nar. 24.7. – 91 rokov. Všetkým jubilantom želáme pevné zdravie, pokoj a pohodu v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narozeniny: pani Lotte Kozová, nar. 19.7. – 90 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 58 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 69 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 85 let; pani Eva Skočdoplová, nar. 29.7. – 83 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 51 let; pan Roman Faerman, nar. 1.7. – 57 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3.7. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **červenci** oslaví své narozeniny pani Lydie Schöpfová. Přejeme člene naší obce hodně zdraví a osobní pohody.

KOLIK PENĚZ BY PŘINESL MÍR

Studie, již v květnu zveřejnila americká organizace Rand Corp., vypočítává, jak by na uzavření mírové dohody a dvojstátním uspořádání ekonomicky vydělali Izraelci i Palestinci a kolik bude naopak ještě stát, když se tak nestane. Pokud by se nyní uzavřela dohoda o vzniku dvou států, v příštích deseti letech by Izraeli přinesla 120 miliard dolarů do státního rozpočtu a palestinská ekonomika by narostla o 50 miliard dolarů (což je 36procentní nárůst hrubého domácího produktu na hlavu). Při zachování současného stavu anebo při zhoršení bezpečnostní situace na tom budou obě strany řádově miliardy dolarů naopak trátit.

FILM PODLE PROCESU

Podle knihy americké historičky Deborah Lipstadtové, v níž zachytila svůj proces s britským historikem a popíračem šoa Davidem Irvingem, se natáčí film. Kniha *Historie před soudem* (česky vyšla roku 2011) popisuje soudní přelíčení z roku 2000, kdy Irving na základě její publikace autorku zažaloval za urážku na cti. Jelikož podle britského práva leží důkazní břemeno na žalovaném, museli autorka a její právníci jen na základě historických dokumentů dokázat, že ke genocidě evropských Židů skutečně došlo. Soudní proces, který sledoval celý svět, Lipstadtová vyhrála. Filmovou adaptaci vytvořil britský dramatik David Hare, historičku zahraje Hilary Swanková, obhájce Tom Wilkinson, role Irvinga ještě není obsazena.

OBČANSTVÍ PRO SEFARDY

V červnu schválil španělský parlament poslední dodatky k zákonu, jenž umožňuje, aby potomci sefardských Židů, kteří byli v 15. století vyhnáni ze země, mohli získat španělské občanství. Žadatelé budou muset složit test z jazyka a najmout si španělského notáře. Celá procedura bude probíhat elektronicky. Zákon vstoupí v platnost v říjnu a bude platit tři roky. Zatímco stejný zákon prošel v Portugalsku bez problémů, ve Španělsku vzbudil protesty opozice.

KONFERENCE JERUSALEM POST

V červnu se v New Yorku konala každoroční konference deníku *Jerusalem Post*, jíž se účastní významní politici, novináři, historici a další odborníci zabývající se problematikou Izraele, Blízkého východu a antisemitismu. Jeden z panelů měl

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Argentinští židovští gauchos z Moses Ville. Foto archiv.

název „Alarmující nárůst globálního antisemitismu“ a jedním z témat byl nový antisemitismus, jehož cílem je zpochybnit právo Izraele na existenci. Projevuje se teroristickými útoky, antisemitickou představou, že kořenem všeho zla je Izrael, a politickým antisemitismem, jehož cílem je popřít výlučně Židům právo na sebeurčení. (K tématu viz též komentář na straně 20.)

ZEMŘEL TOM LUKE

Dne 31. května zemřel ve věku 89 let v Ženevě bývalý pracovník Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky Tom Luke. Narodil se jako Tomáš Löwenbach v Hronově ve východních Čechách, za války byl deportován do Terezína a poté do Osvětimi, přežil pochod smrti. Po válce emigroval na Západ. Od konce 80. let minulého století podporoval samizdatové *Lidové noviny* – získával pro ně finance u jednotlivců i u státních a nevládních institucí a univerzit.

PAMÁTNÍK V KAVALE

O problémech spojených s odhalením památníku židovským obětem šoa v řeckém přístavu Kavala jsme psali v minulém čísle *Rech* (starostka města chtěla z kamene odstranit symbol Davidovy hvězdy). Památník – i s magen David – nakonec odhalen byl a slavnosti se zúčastnily stovky lidí, včetně státních úředníků, vůdců řecké

židovské komunity a izraelského velvyslance v Řecku. „Tento památník holokaustu je nejen poctou 1484 židovským obětem z Kavaly a vzpomínkou na ně, je také symbolem odporu proti netoleranci, rasismu a antisemitismu,“ řekli při této příležitosti představitelé židovské obce.

HISTORIE ON-LINE

Společnosti Google a Argentinská židovská asociace (AMIA) zveřejnily on-line sbírku fotografií a doprovodných textů o historii Židů v Argentině, od počátku židovského osídlení po současnost. Internetová výstava, kterou lze nalézt na stránkách www.google.com/culturalinstitute v sekci Historic Moments, se jmenuje *Jews in Argentina 1860–2015* a je dostupná v angličtině a španělštině.

ZÁKONEM PROTI BOJKOTU

Vláda amerického státu Jižní Karolína schválila na počátku května zákon, který má omezit hnutí, jež žádá ekonomický a kulturní bojkot Izraele, stažení investic z této země a sankce (BDS). Právní opatření, v němž není Izrael explicitně jmenován, zakazuje v Jižní Karolině obchodovat se společnostmi, které někoho bojkotují „na základě příslušnosti k rase, barvě pleti, víře, pohlaví nebo národní příslušnosti“, a je namířeno i proti společnostem, které už takový bojkot provozují. Podle nového zákona se musí takových aktivit vyvarovat. Za Izrael je podle médií připraveno se postavit více států USA. Podobnou legislativu již před časem přijal jiný americký stát – Illinois.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí využívá administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 6. 2015.

Cena 20 Kč (0,90 €)